

Zakaj zgodovina ?

ČE ŽELIMO RAZUMETI SEDANJOST, MORAMO
POZNATI PRETEKLOST.

Prihodnosti ni. Soustvarjamo jo mi s svojimi
dejanji.

ZGODOVINA JE UČITELJICA ŽIVLJENJA (?)

(Herodot, gr. zgo. 5. stol p.n.š.)

Narod, ki ne pozna svoje preteklosti, je
obsojen, da jo bo ponovil

(Napis v koncentracijskem taborišču Dachau)Zgodovinarji

sledove ali ostanke,

ki jih je zapustilo dogajanje v preteklosti.

Imenujemo jih zgodovinski viri.

Ljubljana okrog 1810

Časovni trak zgodovine

- 500 pnš **ANTIKA**, do 476 (Stara Grčija, Rimski imperij)
- 1.st – 476 Rimljani na slovenskem, leta 14 ustanovljena Emona
- 6. stol. naselitev **Slovanov**
- 7. stol. Karantanija na Gosposvetskem polju, Celovec
- **5.- 18. stol. SREDNJI VEK**, do 1492 (odkritje Amerike), pri **nas do 1848**
- 14. in 15. stol. Celjski grofje, Habsburžani
- 15-16, stol. turški vpadi, pustošenje, (250 let)
- 15-16. stol. v Italiji humanizem in renesansa (človek -lat. *Humanitas, Ne Bog*)
- 1550 (16. stol.) Trubar, prve knjige, reformacija, protestantizem
- 17. stol. protireformacija, verske vojne v Evropi,
- 18. stol. Marija Terezija, reforme,
- 19. stol. Napoleon, začetek **kapitalizma, tovarne, delavstvo...**

- 19. stol. Slovensko narodno prebujenje, Prešeren, narodi
- 1849 vlak v Ljubljano, industrializacija
- 1914-1918 **prva svetovna vojna**, Slovenci v A-O,
- Obdobje med vojnama, Slovenci v KSHS
- 1939-1945 **druga svetovna vojna (na Slo. 1941-45)**
- 1945-1989 **hladna vojna**, ZDA: SZ, (komunizem, kapitalizem)
- 1957 začetek EU, sodelovanja Evropskih držav, Sputnik
- 1979 vojna v Afganistanu
- 1991 razpad Yu, razpad vzhodnoevr. komunist. bloka in **samostojna** Slovenija, Slovenija v EU 2004
- 2001 začetek mednarodnega terorizma, WTC, New York
- 2015 Migrantska kriza v Evr, vzpon desničarskega ekstremizma

Rimljani zasedejo današnje slovensko ozemlje 1.-5. stol

- **Rimljani** zasedejo današnje slovensko ozemlje v **1. stol**, vzroki: vojaški in gospodarski.
- Zahodni del današnje Slo: **regija X. (10)**
- Vzhodni del: **provinca Panonija, Provinca Norik**
- **Romanizacija:** (+, -) prinesejo družbeno- kulturni napredek. (ceste, pošta, kanalizacija, vodovodi, akvadukti, ventili, centralno ogrevanje, obrti, lončarstvo, steklarstvo, železarstvo, vinogradništvo, sadjarstvo, napredno kmetijstvo- 2 letno kolobarjenje, koledar, božanstva, številke, pisavo...
- Zaradi vzrokov razpada rimskega cesarstva v 5. stol. Je rimska kultura večinoma uničena, 5. stol. je čas preseljevanja ljudstev, na ozemlje rimskega cesarstva se naselijo Germani in Slovani.

SLOVENCI V SREDNJEVEŠKEM RIMSKO – NEMŠKEM CESARSTVU

○ 6.-18. stoletje

Slovani naselijo Vzhodne Alpe

- Prve selitve Slovanov v vzhodne Alpe so se začele sredi 6. stoletja. (Prej so tukaj živeli Rimljani Pred njimi pa Kelti in Iliri).
- Slovani so od staroselcev prevzeli številna imena: rek, mest, gora (Julijske Alpe, Krka, Sava, Celje-Celeia) ter živinorejsko in poljedelsko tehniko.
- Slovenski predniki so redko poselili ozemlje na severu do Dunaja, na vzhodu do Blatnega jezera, na jugu do severne Istre, na zahodu do Furlanije.
- Slovani so zemljo obdelovali na način požigalništva, motičnega poljedelstva.
- Stalna naselja gradišča so gradili na hribih, (Gradišče, Kastel), zemljanke.

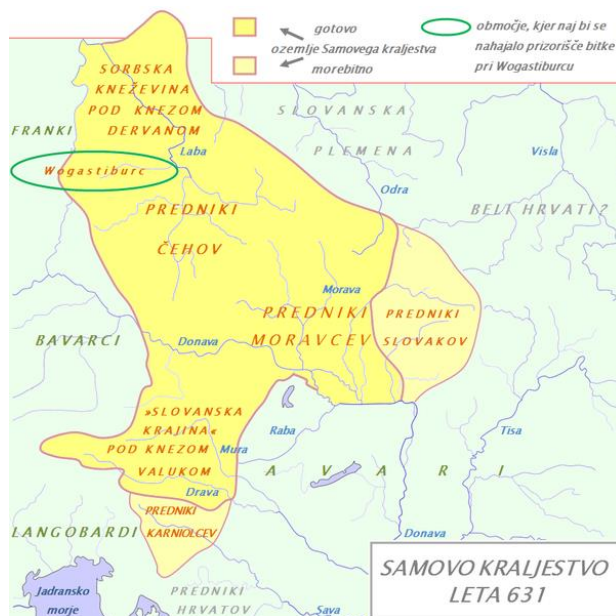
KAJ SE JE DOGAJALO OB VZHODNOALPSKEM PROSTORU

PRASLOVAN
Lačni Franz

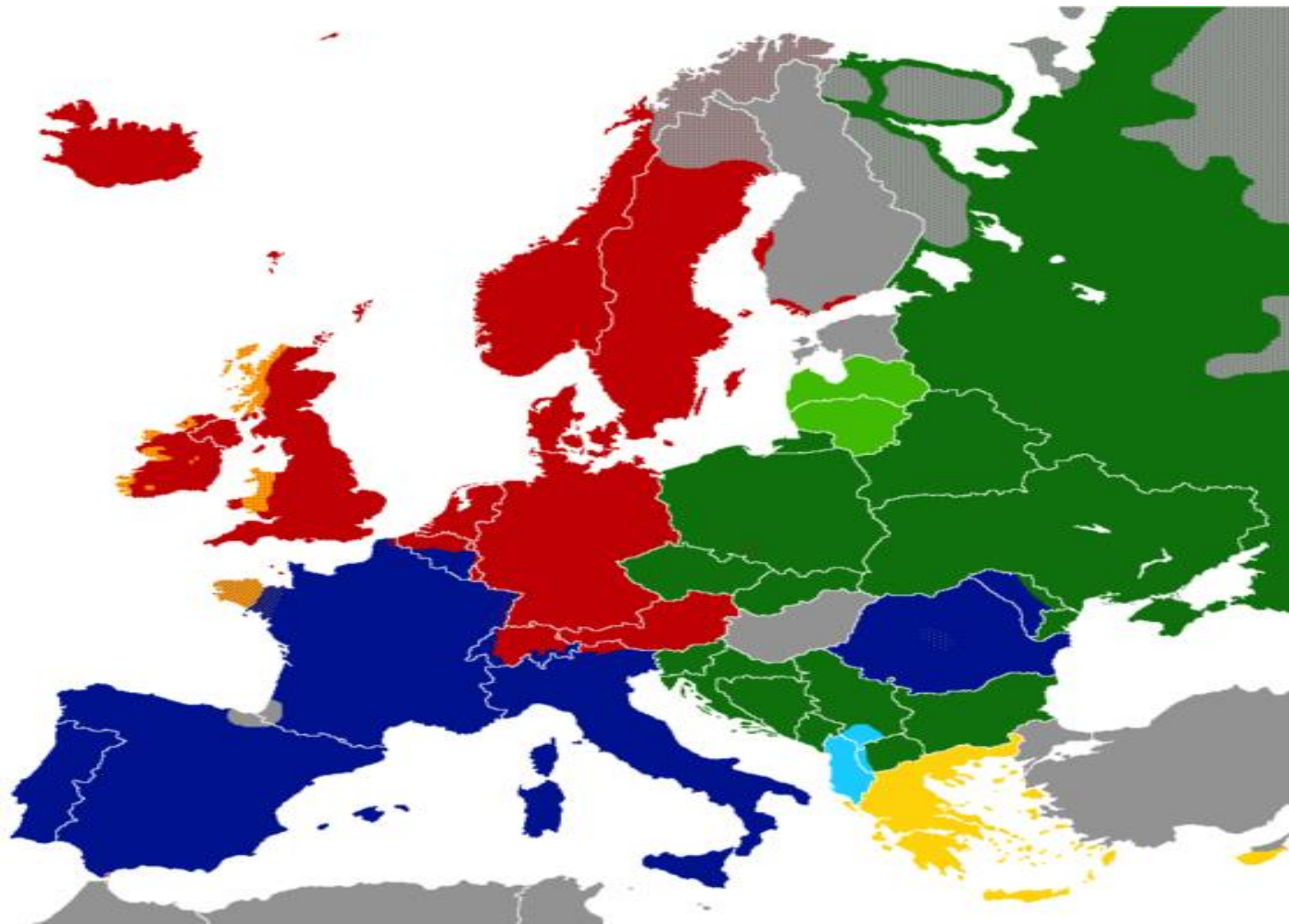

Samova plemenska zveza

- Nekatera slovanska plemena so se v 7. stol povezala zaradi nevarnosti Obrov-Avarov v Samovo plemensko zvezo, ki je bila **prva slovanska državna tvorba**.
- Obsegala je srednjeevropski prostor med Baltikom in Jadranom. Vodil jo je kralj **Samo** (7. stoletje). Združevala je današnje Slovane: Čehe, Slovake, Poljake, Slovence, Hrvate. Vanjo so se vključili tudi naši predniki s prvim karantanskim knezom Valuk(om).

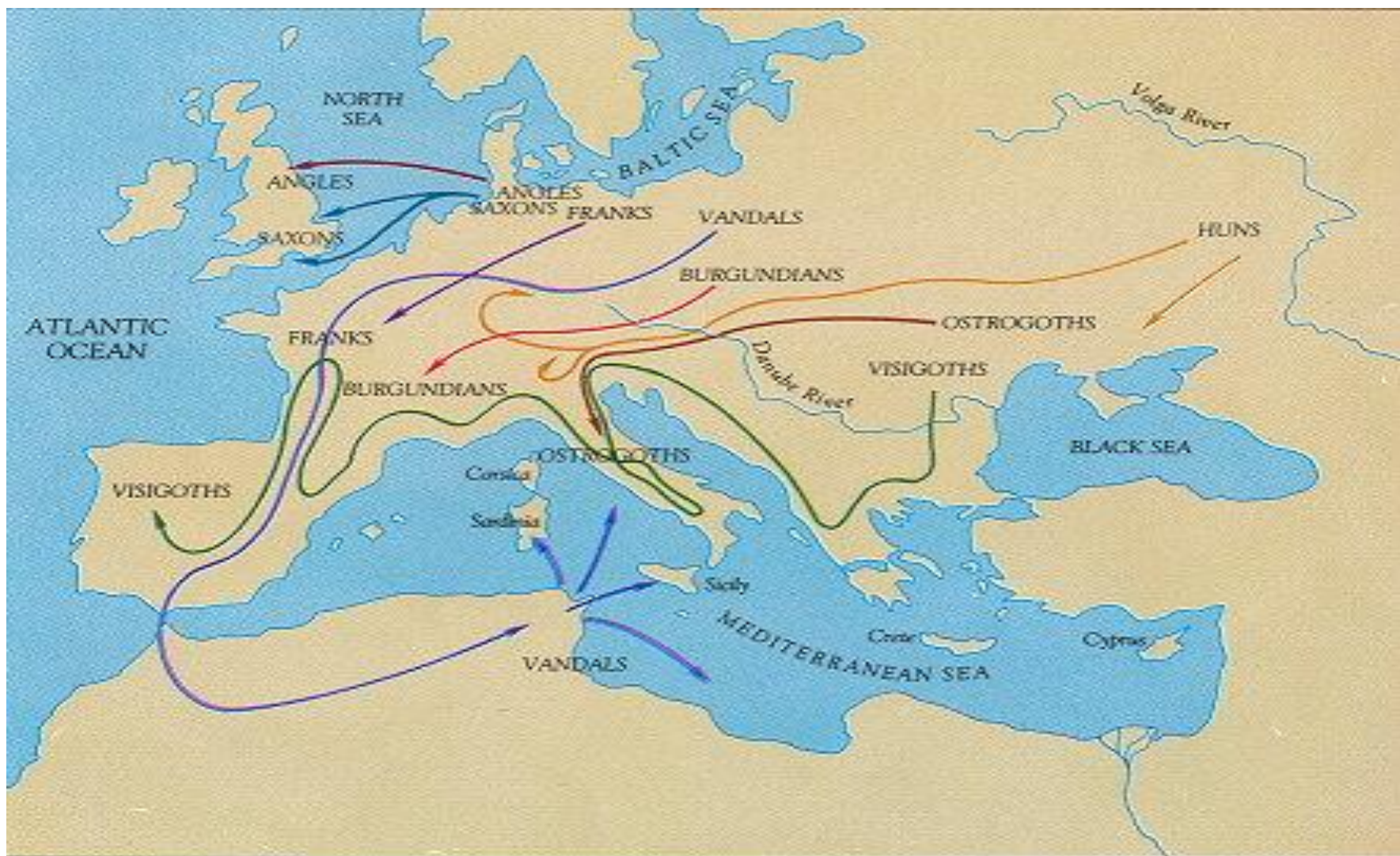

Kdo so germanski, slovanski, romanski jeziki in narodi v Evropi ?

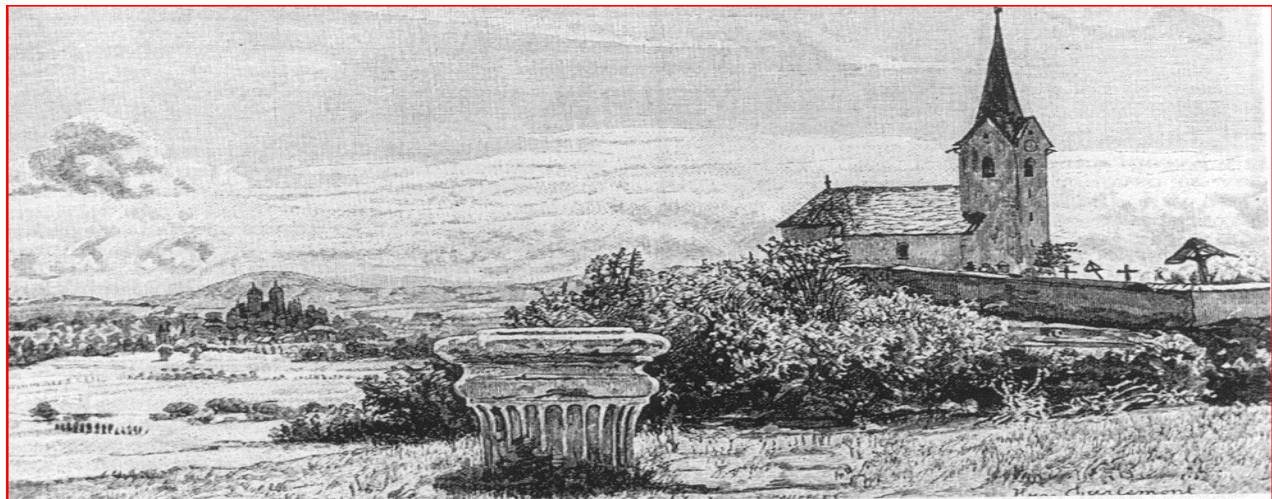
Preseljevanje ljudstev po padcu rimskega imperija; 5, 6 stol.

Huni, Germani, Slovani

Karantanija / (samostojna okoli 100 let), 8. stol.

- Po razpadu Samove plemenske zveze so Obri obnovili oblast nad Srednjo Evropo.
- **Alpski Slovani (današnja Koroška)** so ohranili samostojnost v državni tvorbi – **Karantaniji**, ki je najstarejša zgodnjesrednjeveška drž. tvorba v Vzhodnih Alpah.
- Deželi je vladal knez, sedež na Krnskem gradu na **Gosposvetskem polju (blizu Celovca)**.
- Družba je bila razslojena. Posebno vlogo so imele vaške skupnosti, več skupnosti se je povezalo v župo, na čelu katere je bil župan. <https://www.youtube.com/watch?v=0zUaXkf7kk>

- Kosezi- poseben srednjeveški družbeni sloj pri prednikih Slovencev, po položaju plemstvo, po dejavnosti pa kmetje kasneje po prihodu Frankov uvrščeni v nižje plemstvo, večina prebivalstva pa spremenjena v podložnike.
- Kosezi so predajali oblast novemu vladarju Karantanije. Obred **v slovenskem jeziku**, se je ohranil do leta 1414, (15. stol.), ko so ustoličili Ernesta Železnega.

Ustoličevanje.- umeščanje karantanskega kneza

»Pod Krnsko goro (danes Šentjurska gora) namreč, blizu cerkve sv. Petra, je kamen; nanj posade svobodnega kmeta (koseza), v katerega naslednjem rodu je ta služba dedna. /.../ Oblečen je v kmečko obleko, klobuk in čevlje, se drži nepremično. Pojavi se knez s praporom dežele, spremljan od plemičev in vitezov. Slečejo ga dragocenih oblačil in nekdo, ki ima to pravico po nasledstvu, ga obleče na strani s plaščem, klobukom /.../, na isti način kot je oblečen kmet. S palico v roki tako pristopi ... Kmet pa, ki sedi na kamnu, naj v slovenskem jeziku zakliče: 'Kdo je ta, ki se tako prihajajoč približuje?' Okoli sedeči odgovore: 'Ta je knez dežele.' Nakar oni: 'Ali je pravičen sodnik, ki ima v mislih blagor domovine, je svobodnega stanu, da bo vreden? Ali je spoštovalec in branilec krščanske vere?' Vsi naj odgovore: 'Je in bo.' Nakar oni: 'Vprašam torej, po kateri pravici me sme odstraniti s tega sedeža.' Vsi rečejo: 'S 60 denarji, s temi pisanimi živalmi in z oblačili, v katera je knez oblečen, tudi bo napravil tvojo hišo svobodno in brez davka.' Nato kmet, ki je udaril kneza rahlo po licu, ukaže s tem, naj bo dober sodnik, in se vzdigne, vzame k sebi imenovane živali in ponudi knezu prostor. Knez se postavi na kamen, z golim mečem v rokah se obrne na vse strani, vihteč meč. /.../ Od gore hiti knez k cerkvi Gospe Svete /.../. Tam naj bere škof ali odličnejši prelat mašo in naj kneza, še vedno oblečenega v kmečko obleko, blagoslovi.«

(Janez Vetrinjski, 14. stoletje)

Dvorana grbov (600) v deželni hiši v Celovcu in knežji kamen

Knežji kamen

- Je del rimskega stebra, ki je prvotno stal na **Krnskem gradu (avstrijska Koroška)**.
- Na njem so v **srednjem veku** ustoličevali **karantanske kneze** in pozneje **koroške vojvode** (slovansko prebivalstvo).
- Spomenik je do sredine **19. stoletja** stal blizu prvotnega mesta, potem pa je bil prenesen v **Koroški deželni muzej v Celovcu**, danes je v deželni hiši v Celovcu, v dvorani grbov.
- Knežji kamen je upodobljen na slovenskem evrskem kovancu za 2 centa.
- Pri knežjem kamnu na Krnskem gradu: knez sprejme oblast iz rok kmetov!

Knežji kamen

Krnski grad

- Vojvodski stol, je še danes sredi Gosposvetskega polja ,je bil postavljen v 9. stol. kot izraz fevdalne oblasti;
- knez z njega podeljuje svoje fevde, deli sodbo in pravico vsem tožečim.
- Prvi karantanski knez je bil Valuk, ostali knezi: Gorazd, Hotimir ...
- V cerkvi Gospe Svete: škof blagoslovi kneza.

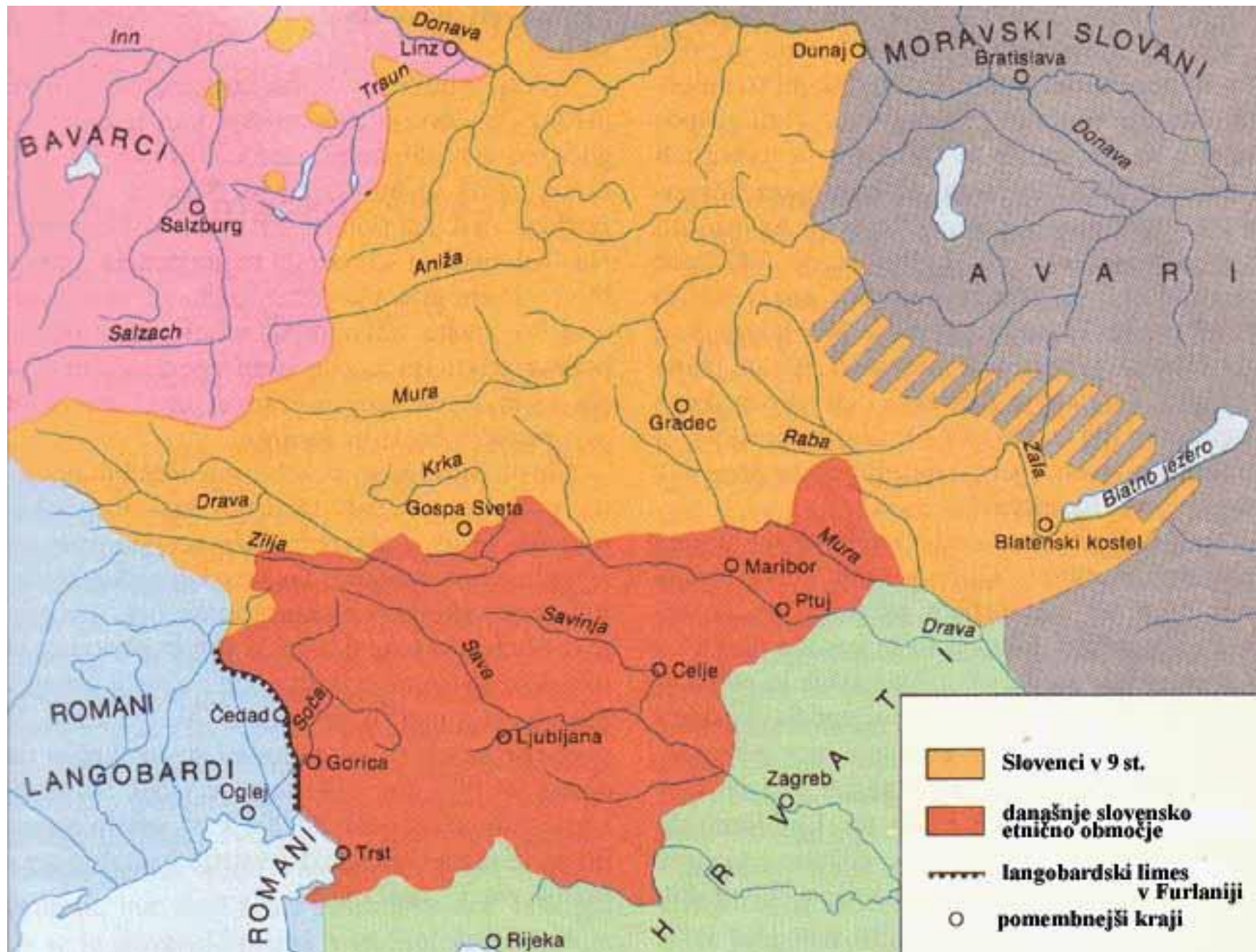
- V 8. stol. so Karantance ogrožali Obri, zato se je njihov knez Borut povezal z Bavarci leta 743. Skupaj so premagali Obre, (predniki Madžarov) prišli pod bavarsko in kasneje pod frankovsko nadoblast.
- Karantanija je izgubila zunanjo neodvisnost, še vedno ohranila notranjo samostojnost.
- Po propadu Karantanije je nastala razredna družba:
  - Knez
  - Prvaki, starešine, župani
  - Kosezi
  - Svobodni kmetje
  - Patriarhalni sužnji (kršččeniki)

<https://www.youtube.com/watch?v=0zUaXkfF7kk>

Evropa med 6. in 10. stol.

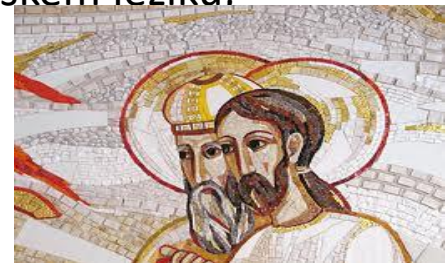
- Frankovsko cesarstvo, Bizantinsko cesarstvo, Germani in Slovani

Pokristjanjevanje Slovencev

- Z izgubo neodvisnosti Karantanije se je začel krvavi **proces pokristjanjevanja**, iz salzburške nadškofije, vrstili so se upori proti pokristjanjevanju.
- Prva karantanska kneza, naslednika Boruta, ki sta morala sprejeti krščanstvo, sta bila **Gorazd in Hotimir**, (na bavarskem kot talca), po 743 Avari.
- Po smrti Hotimirja je knez Valuk v 8.stol. odprl pot pokristjanjevanju, začel se je prvi razkol, (drž. vojna) med pogani in kristjani.
- Škof Modest, poslan iz Salzburga, je bil uspešen **pri pokristjanjevanju**, ker je upošteval navade Karantancev. To dokazujejo **brižinski spomeniki** (okrog 1000). – hranjeni v Munchnu. Kaj so brižinski spomeniki? SLO! (3 listi papirja, zapisi).
- Krščanstvo se je širilo tudi iz Ogleja, Italija.
- **Leta 1996, ko nas je obiskal papež je minilo 1250 let**, odkar je Karantanija sprejela krščanstvo. Krščanstvo je na današnje slovensko ozemlje prišlo iz dveh centrov, iz Salzburga in Ogleja.
- V Blatenskem Kostelu (kraj pri Blatnem jezeru) je deloval grški misionar Metod. Ciril in Metod sta bila zelo izobražena, sta širila krščanstvo v slovanskem jeziku. Konstantin je sestavil glagolico, ki je postala prva slovanska pisava.

Кирило и Методије
своими буквами
составили азбуку
своих славянских
языков. Эта азбука
называется глаголицей.

Pokristjanjevanje, Krst pri Savici, Prešeren 1835

- Tema Krsta pri Savici je pokristjanjevanje Karantancev v 8. in 9. stoletju, zato je vodilni motiv bojevanje med **kristjani** in **poganskimi Slovani**.
- Prešeren se naslanja na Slavo vojvodine Kranjske in Linhartov Poskus zg. kr in drugih dežel juž. Slo.
- Boj se odvija pri Ajdovskem gradcu pri Bohinjski Bistrici (najdeni so arheološki ostanki), glavni osebi pa sta vodja poganov **Črtomir** in krščanski koroški vojvoda **Valjhun**.
- (Črtomir prevzame krščanstvo zaradi Bogomile, svečenice boginje Žive. Bobomila se zaobljubi krščanskemu Bogu, da če Črtomir preživi boj, se bo ona pokristjanila.)

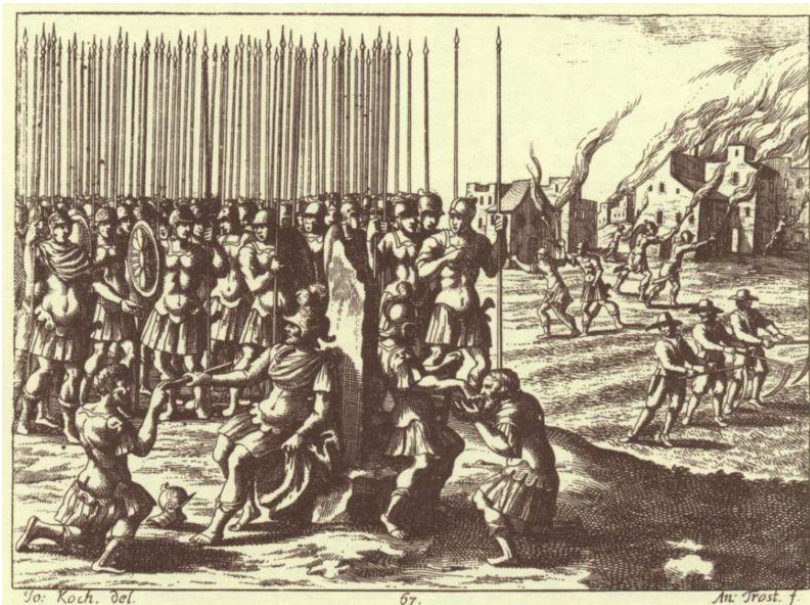
Valjhun, sin Kajtimara, boj krvavi že dolgo bije za krščansko vero, z Avrelijem Droh se več mu v bran ne stavi; končano njuno je in marsik'tero življenje, kri po Kranji, Korotani prelita, napolnola bi jezero. Gnijo po polju v bojih pokončani trum srčni vojvodi in njih vojščaki, sam Črtomir se z majhnim tropom brani. Še dan današnji vidiš razvalino, ki Ajdovski se Gradec imenuje, v nji gledaš Črtomirovo lastnino.

Izguba samostojnosti

Po smrti Karla Velikega 814, je frankovska država začela propadati. Številni upravniki posestev so vladali po svoje.

V 9. stol. so se Karantanci pridružili uporu proti Frankom, pri uporu hrv. Kneza Ljudevita Posavskega. Franki so upor zatrli in odvzeli Karantaniji samostojnost.

- Postala je mejna grofija s frankovskim plemstvom na čelu, leta 820.
- - V 9. stol. je nastala med Dravo, Donavo, Rabo nova slovanska avtonomna dežela – Spodnja Panonija s sedežem v Blatogradu.
- V 10. stoletju pa Velika Karantanija, ki so jo ustanovili Franki, kot obrambno enoto proti Madžarom.

- Konec 9. st. – madžarski vpadi v Panonsko nižino
- Madžare premaga Oton I. in prevladajo nad Panonijo,(Panonsko nižino).

- Za tvorbo, ki se uveljavi na ozemlju Karantanije in jo ustanovijo Franki v 10. stoletju kot obrambno enoto pred vpadi Madžarov se uporablja ime VELIKA KARANTANIJA (na čelu koroški vojvoda). To je začetek razvoja nacionalne slov. zavesti., nima pa povezave s Karantanijo iz 8. stol.

Evropa v srednjem veku

Slovenski prostor v srednjem veku od 10.- do 19. stol. in vključitev v RNC-Rimsko nemško cesarstvo (str.14)

- V **10. stol.** je v srednji Evropi od Baltika do Jadrana, (do Kolpe) nastalo RNC.-do 19.stol.
- Vse državice podrejene cesarju, ki je bil podrejen **papežu**. Izreden vpliv **vere**.
- **Slovenski prostor je bil vključen v RNC do Napoleona. (10.-19. stol). Dežele.**
- K nam so prihajale plemiške družine z Bavarske, v **13. stol.** pa **Habsburžani**.

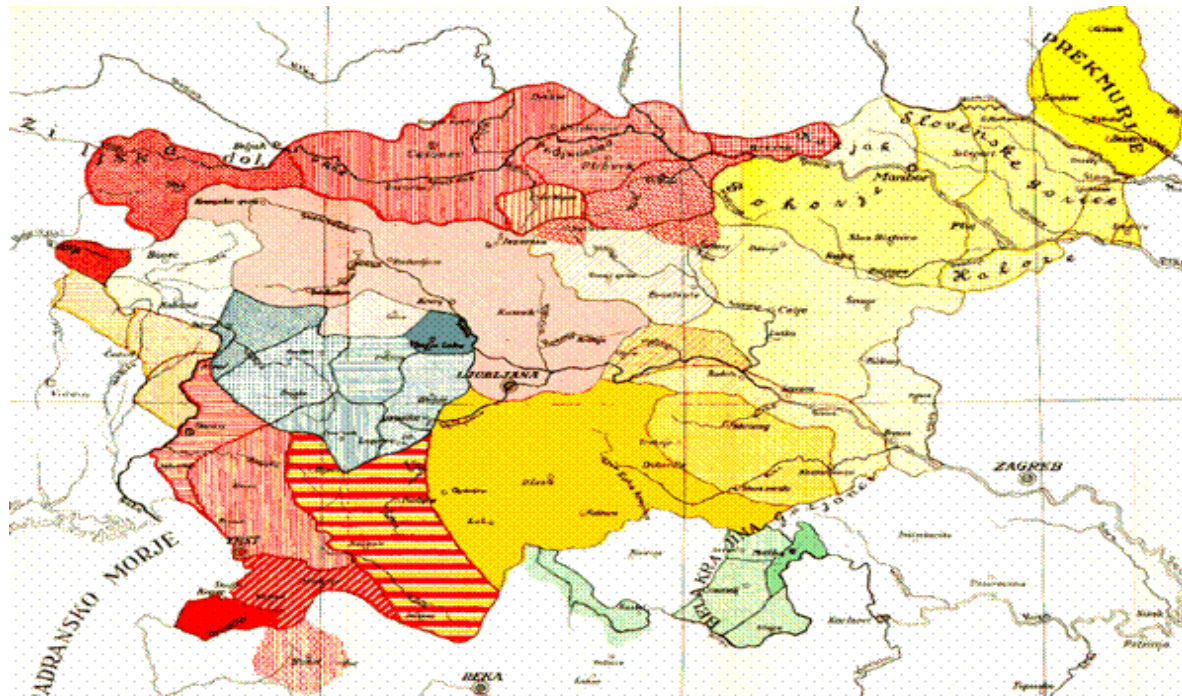

Razvoj fevdalizma 10.-19. stol.

- **FEVDALIZEM** -srednjeveški družbeni in gospodarski sistem.
- V 10. stol. so **slovenske dežele** prišle pod oblast **nemške države**.
- Cesar je bil lastnik zemlje. Ker je ni mogel sam vzdrževati, jo je delil nemškimi plemičem, nadškofijam, škofijam in samostanom.
- Veliki plemiči, ki so imeli velika zemljišča, so zemljo večkrat poklanjali samostanom in škofijam. Imenujemo jih fevdalci.
- Za obdelovanje zemlje so potrebovali ljudi, ki so jih podredili v tlačane, brezpravne nesvobodne kmete, ki so delali na zemlji zemljiškega gospoda.
- Obremenjevali so jih z dajatvami, tlakami in drugimi zadolžitvami. Obveznosti podložnikov so bile zapisane v posebnih knjigah, urbarjih.
- https://www.youtube.com/watch?v=jwVF_9ZnG_s
- <https://www.youtube.com/watch?v=XBWm1-v-AUM>
- <https://www.youtube.com/watch?v=Ym5n4MFEDkc>

- **FEVDALIZEM** -srednjeveški družbeni in gospodarski sistem, od 10- 19. stol.
- **Lastnik zemlje** je fevdalec, kralj, cesar, ki zemljo podeljuje plemičem za zvestobo v vojski.
- Nastajajo prva **zemljiška gospostva** s podeljevanjem kraljeve zemlje in prvi gradovi. Višji plemiči delijo zemljo nižjim.
- Fevdalna razdrobljenost (fevd = posest) veliko posesti na različnih koncih je glavna značilnost srednjega veka. Hkrati veliko različnih vrst denarja in sodstva. Vsak vlada po svoje.

Značilnosti srednjeveškega fevdalizma

- **3. stanovi:** <https://4d.rtv slo.si/arhiv/ozemlje-na-prepihu/122506351>
- -plemstvo (3-4%) (plemiči, vitezi, zastopniki mest)
- -duhovščina (1%) (cerkveni dostojanstveniki)
- -podložniki (nad 90-95%)
- Podložniki so dajali pridelke (dajatve fevdalcu, in cerkvi) in opravljali tlako (3-5 dni). Osebnost nesvobodni, last fevdalca.

Dajatve kmetov

- **Velika pravda**, najemnina za zemljo, (žito, vino, olje, živino)
- **Mala pravda**, (dajatve za grajsko gospodinjstvo, kokoši, zelenjavo)
- **Primščina**, ob dedovanju kmetije odda največjo žival fevdalcu.
- **Desetina** (10% pridelka Cerкви)
- Fevdalec je imel sodno in popolno oblast nad kmetom.

SLOVENSKI PROSTOR V SREDNJEM VEKU

OD KRAJIN V 10. ST. DO ZGODOVINSKIH DEŽEL (dežele ostanejo do 1918)

- Agresivni visoki fevdalci so pridobivali ozemlje in uveljavljali oblast nad nižjim plemstvom. Stalne vojne.
- Za zvestobo višji plemiči podelijo zemljo (fevd) nižjim plemičem.
- Ob smrti nižjega plemiča je potrebno zemljo vrniti, zato so se kasneje borili za dedovanje zemlje/dedno pravo.
- Značilna je deželna, ne narodna/nacionalna pripadnost.
- Tako Slovenci živimo od 13. do začetka 20. stoletja.
- OBLIKUJEJO SE **4 SLOVENSKE DEŽELE** v okviru Notranje Avstrije 15-18 stol .
  - ŠTAJERSKA: Podravska in Savinjska krajina. Središče- **Gradec**.
  - KOROŠKA: iz Vojvodine Koroške. Status dežele dobi v 15. st. po izumrtju Celjanov. Središče -**Celovec**
  - GORIŠKA: iz Posočja in Krasa. Vladali **Goriški grofje**. Središče- **Gorica**.
  - KRANJSKA /SLOVENSKA dežela (Gorenjska, Lj, Dolenjska) **Ljubljana**.

DEŽELA KRANJSKA (Gorenjska, Dolenjska)

O tem piše **Janez Vajkard Valvazor v Slavi vojvodine Kranjske**. V Robbovem vodnjaku so upodobljene 3 kranjske reke: _____

Središče: _____

VZPON HABSBURŽANOV („od Boga danih, da vladajo“)

„naj se vojskujejo drugi, ti srečna Avstrija se poročaj“ Maksimiljan Habsburški

Izvirajo iz Švice, v 13. stol. za cesarja v RNC izvoljen **Rudolf IV. Habsburški**, premaga češkega kralja, polasti se posesti **okrog Dunaja**. Naredi **načrt** kako **prevzeti krono RNC**, ker ni bil enakovreden nemškimi deželni knezom, ponaredi listino z izvirnim pečatom Friderika I., si doda naziv avstrijski **nadvojvoda**. Dunaj hoče enačiti s Prago, 1365 ustanovil univerzo, sposodi si denar od Judov, jim naloži velike davke, jih da večino pobiti, mlajše od 15 let pokristjaniti.

1442 Friderika III. v Rimu okronajo **kot prvega cesarja RNC**. Potrdil ponarejeno listino in sina **Maksimiljana** poročil z Marijo Burgundsko in v družino prinesel **Belgijo, Lux, Niz in del Fr.** S poroko sina **Filipa** z Ivano Kastilsko nastane **španska veja Habsburžanov**, vnuk **Ferdinand** pa prinese v zakon **Ogrsko, Češko in Hrvaško krono**. V **15. stol.** so **postali deželni knezi in kasneje nemški cesarji, cesarji RNC. In najmočnejši vladarji Evrope.** **1521 se Ferdinand** (govoril le špansko) sreča s **turško nevarnostjo, Sulejman I.** in ga premaga. Vmes se **začne reformacija**. Ferdinand zajezi protestantizem, vnuk pa dovoli.

- Slo, v 14. st. osvojijo Štajersko, Kranjsko in Koroško.
- Plemstvo dobi **pisne potrditve deželnih privilegijev**, vloga plemstva se je povečala.
  - Ob izvolitvi novega kralja je moral cesar te privilegije plemstva potrditi, da so ga izvolili.
  - Habsburžani so Evropi **vladali 700 let** do konca prve svetovne vojne, 1918. **Posesti so pridobili z vojnami in porokami. Do 2011 je živel Otto von Habsburg.**
  - **Otto von Habsburg** je bil državljani **Avstrije, Nemčije, Madžarske in Hrvaške.**^[2] Med leti 1922 in 2006 je imel vpliv na politiko. Bil je vodja **Habsburžanov**.

VZPON HABSBURŽANOV

- Izvirajo iz Švice, v 13. stol. za cesarja v RNC izvoljen **Rudolf IV. Habsburški**, premaga češkega kralja, polasti se posesti **okrog Dunaja**.
- Naredi **načrt** kako **prevzeti krono RNC**, ker ni bil enakovreden nemškimi deželnim knezom, ponaredi listino in si doda naziv avstrijski **nadvojvoda**. Dunaj hoče enačiti s Prago, 1365 ustanovil univerzo, sposodi si denar od Judov.
  - **1442 Friderika III.** v Rimu okronajo **kot prvega cesarja RNC** in sina **Maksimiljana** poročil z Marijo Burgundsko in v družino dobijo **Belgijo, Lux, Niz in del Fr.**
  - S poroko sina **Filipa** z Ivano Kastilsko nastane **španska** veja Habsburžanov, vnuk **Ferdinand** pa prinese v zakon **Ogrsko, Češko in Hrvaško** krono. V **15. stol. so postali najmočnejši vladarji Evrope.**
  - Habsburžani so Evropi **vladali 700** let do konca prve svetovne vojne, 1918. **Posesti so pridobili z vojnami in porokami.**

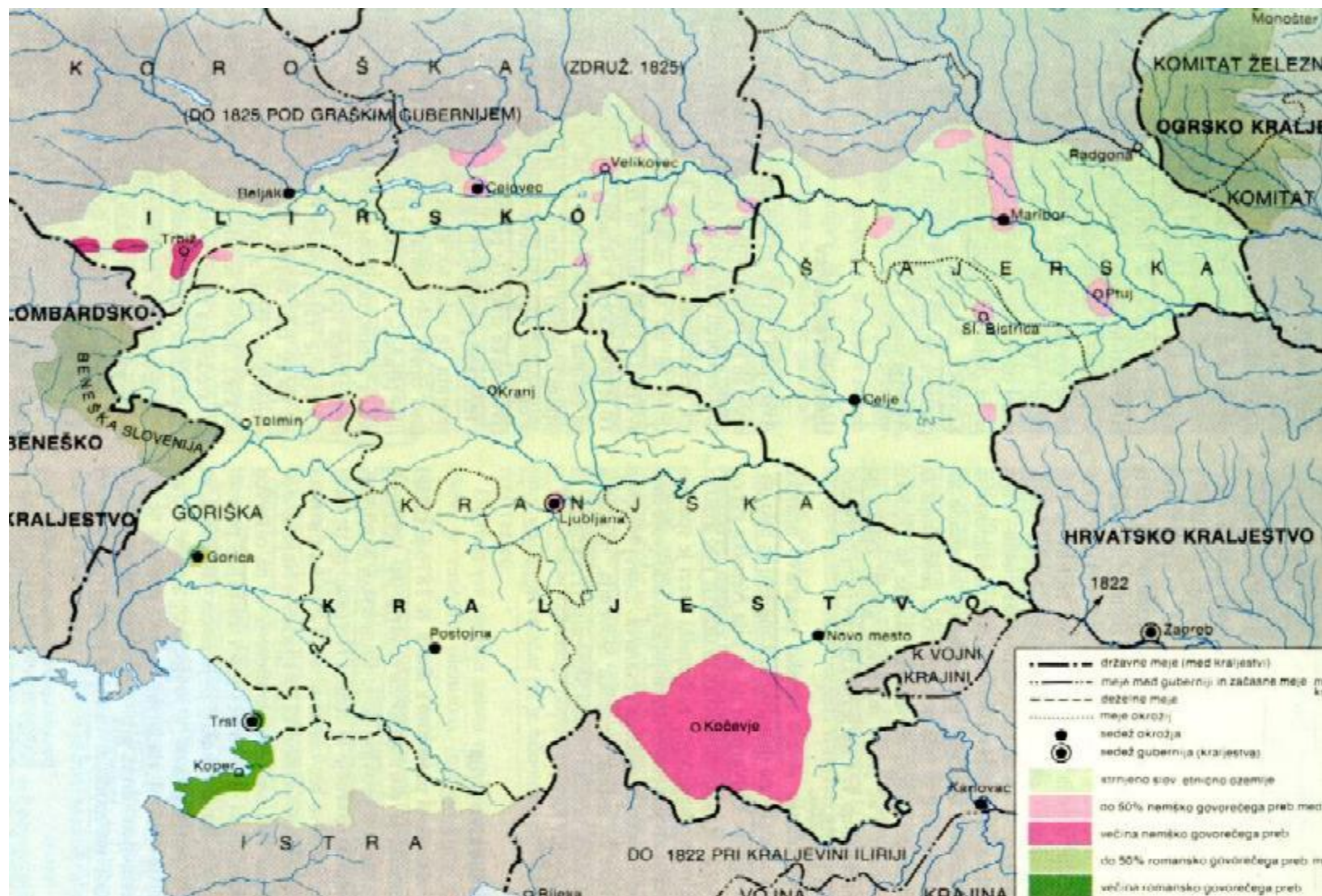

SREDNJEVEŠKA KOLONIZACIJA - naseljevanje praznih območij

– 10. – 12. STOL.: NOTRANJA, NAČRTNA

- Vodili so jo nemški fevdalci -da so večali dohodke (izsekavali gozd, izsuševali močvirja v rodovitna polja).
- Kolonisti so večinoma bili **Slovenci**. Nastale **gručaste vasi** “vas”.
- Z naselitvijo **nemških** kolonistov nastanejo **nemški jezikovni otoki (germanizacija)** na Sorškem polju,
- Med Mariborom in Pohorjem, na Kočevskem, **Kočevski Nemci-** priimek Hočevar.

Nemški jezikovni otoki v sr. veku

– 13. – 15. ST.: VIŠINSKA KOLONIZACIJA – 1000 – 1700 m

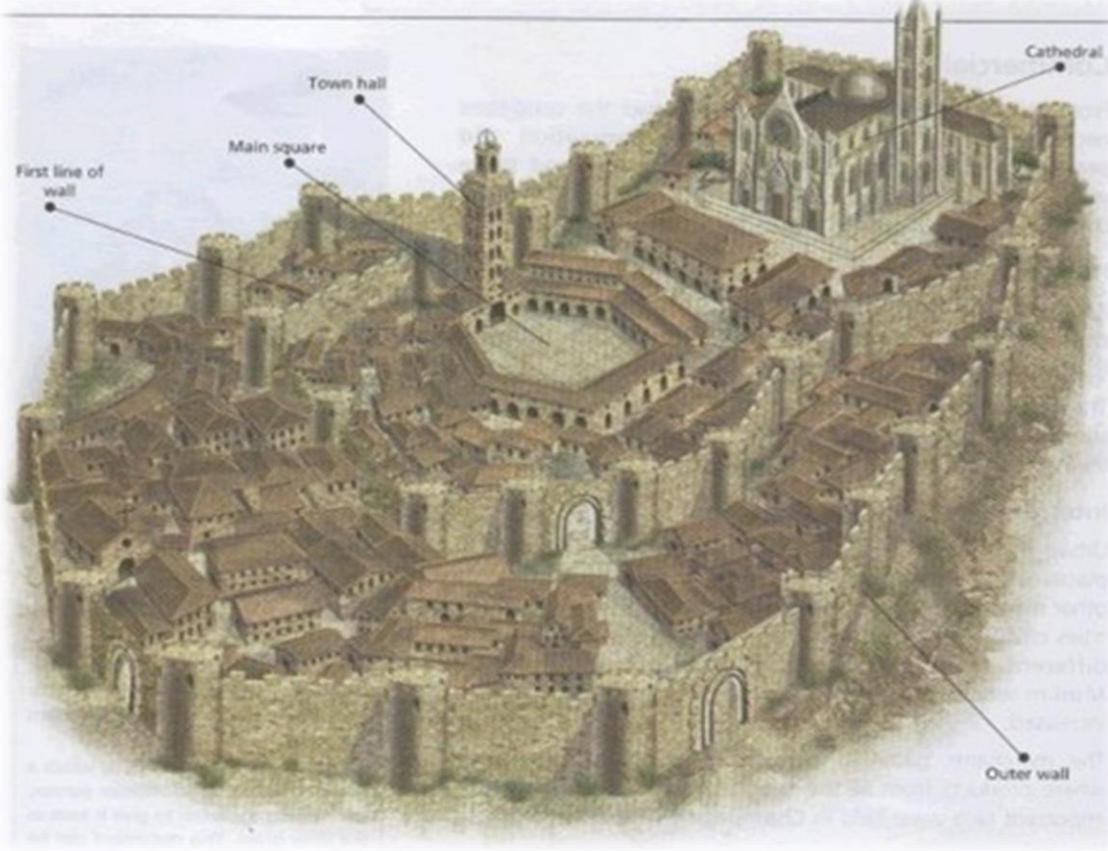
- **Nastajajo samotne kmetije, sirnice, planinski pašniki**

- Konec 15. st. so že vidne posledice kolonizacije.:

1. **Razslojevanje podložnikov**: bogati gruntarji, revni kajžarji dninarji, gostači, viničarji, tovorniki...(Tovornik, Žagar, Kovač)
2. **Nastajanje mest**: Ptuj, 13. stol.: Kamnik, Ljubljana, Celje
3. Oblikuje se narodnostna meja – Sl. smo izgubili 36 000 km²!
4. Naseljevanje **prebegov ali uskokov** (beg pred Turki) Srbi v Belo krajino, (vas Bojanci, pravoslavno pokopališče), okoli Novega mesta, Cerknice, Kras, Istra...(Priimek Skok, Skuk, Turk, Vuk-Wolf).
5. **Priimki**: Novak, Hrovat, Horvat, Gorenc, Dolenc, Korošec, Kranjc
nemški: Žnidar, Cimerman, **po poklicih**: Kovač, Mlinar, Malnar,

Srednjeveška mesta, značilnosti

Značilnosti srednjeveških mest

- Mesta so nastala pod gradovi, ob samostanih, ob rekah, ob trgovskih poteh na zemlji zemljiškega gospoda.
- Zaradi nevarnosti so se mesta **obzidala**, če je to dovolil zemljiški gospod, najpomembnejša zgradba je bila **cerkev**, z zvonjenjem je določala začetek in konec delovnega dne.
- Mesta so imela svojo upravo, **mestni svet**, **sodnike**, **zakonike**, sramotilni steber, špital, prostor za obveščanje, mestno hišo, cehi.
- **Težave**: higiena, živali, vrtovi, svinjaki, požari, poplave, obramba...
- Meščani so sprva živeli od menjave blaga (kapitalizem danes ni tako)
- Zaradi sodelovanja s podeželjem se je razvil denar.
- Investicije, posojanje, banke in židje.
- V poznem srednjem veku, po 15. stol. manufakture, založništvo, začetek kapitalizma, nastanek velemest...

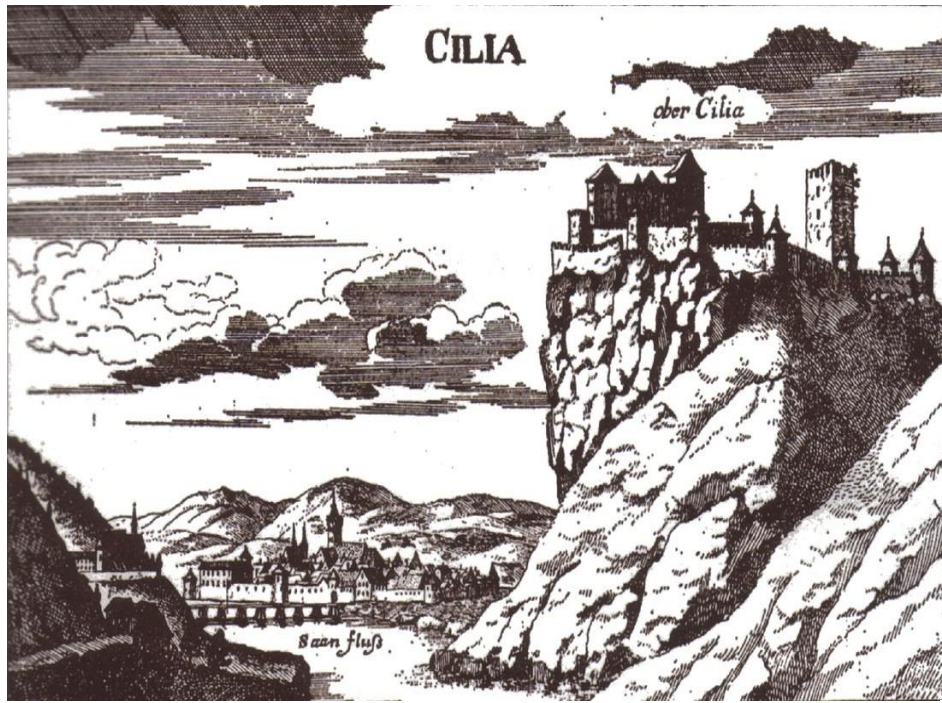
CELJSKI GROFJE – POSKUS ZDRUŽITVE SL. OZEMLJA

- V 14. in 15. st. so **Celjski grofje** ogrozili Habsburško oblast nad slovenskimi deželami, **najpomembnejša sr. slovenska plemiška družina**. Najpomembnejši grofje so bili: **Herman II., Friderik II., Ulrik II.**
- Začetek vzpona v **14. st.**, ko so podedovali Celje po Vovbrških grofih, Vovbrški in Žovneški so bili po poreklu Nemci. Rodbinske povezave z: bosansko, ogrsko, hrvaško, srbsko, poljsko dinastijo in Luksemburžani (nem. cesarji). Večinoma so v Celju samo živeli, večinoma ne Slovenci.
- **Herman II. je** v bitki v Bolgariji 1396 (proti Turkom), ki jo je delno vodil, rešil življenje nem. cesarju Sigismundu Luksemburškemu in za nagrado dobi posest na Hrvaškem ter poroči 12 letno hčer Barbaro (Celjsko) s Sigismundom (36) in **postane Državni knez RNC in tast RNC**. (brez soglasja drž knezov Habsburžanov).
- **Nastane celjska kneževina, Celje knežje mesto.**
- *Bitka pri Nikopolju je mišljena kot zadnja križarska vojna 1396, ko Herman II. vodi vojsko sestavljeno iz Angl, Fr, Nem, Avstr vojakov, ki se jim pridruži se 60.000 ogrskih vojakov, ki jih vodi Sigismund.*

- Sin Hermana II., **Friderik II.** se poroči z Elizabeto Frankopansko, Hr. plemkinjo, in dobi ogromno posestev na Hrvaškem. (zgodba o Veroniki Deseniški).
- Zanimivost: pravica do prve poročne noči.
- Vojna s Habsburžani –Sklenili **pogodbo o medsebojnem dedovanju**. (tista rodbina, ki prva izumre, prepusti posestva drugi rodbini).
- Konstantinopel / Carigrad je dokončno padel v roke Osmanskemu imperiju leta **1453**. Zahodna Evropa ni organizirala nobene odprave več proti Turkom vse do 16. stol.
- **Ulrik II.** dobi skrbništvo nad mladoletnim ogrskim kraljem Ladislavom in je tudi vrhovni poveljnik ogrskih čet. Ogrsko plemstvo temu nasprotuje (Hunjadiji), 1456 je Ulrik II. ubit v Beogradu. Izumrli tudi zaradi neflexibilnosti, (ženske ne dedujejo).
- **Ulrik II (eden najpomembnejših evr plemičev)**, je poročen s srbkinjo Katarino Kankuzem Branković, ki je na celjsko posest pripeljala 200 srbskih družin in bila pravoslavka, kasneje prestopi v rimokatoliško vero.
- Imata 3 otroke, Herman, (umre pri 12), Elizabeta (umre pred 10 letom), ter Jurij, (umre v zibelki), pokopljeta vse 3 otroke.
- **Celjani izumrejo**. Ženi Ulrika II. (Katarini) odvzamejo skoraj vsa posestva, ki prosi za pomoč sestro Maro, ki pa je poročena- vdova s turškim sultanom v Istanbulu.
- **Habsburžani zaokrožijo oblast nad vsemi sl. deželami in jo ohranijo do 1918.**
- Razvijali umetnost (ital. mojstri slikajo v cerkvah, gotška umetnost,)
- Od njih imamo 3 zvezde na slovenski zastavi, ki je državni simbol.

Friderikov stolp na Celjskem gradu

Ščit Ulrika 2

Friderik 2

Katarina in Ulrik2

pečat

Herman 2

Od 16. st. je slovensko ozemlje razdeljeno na 3 države:
RNC (90% Habsburžani), Beneško republiko (Primorje)
in **Ogrsko. (Prekmurje).**

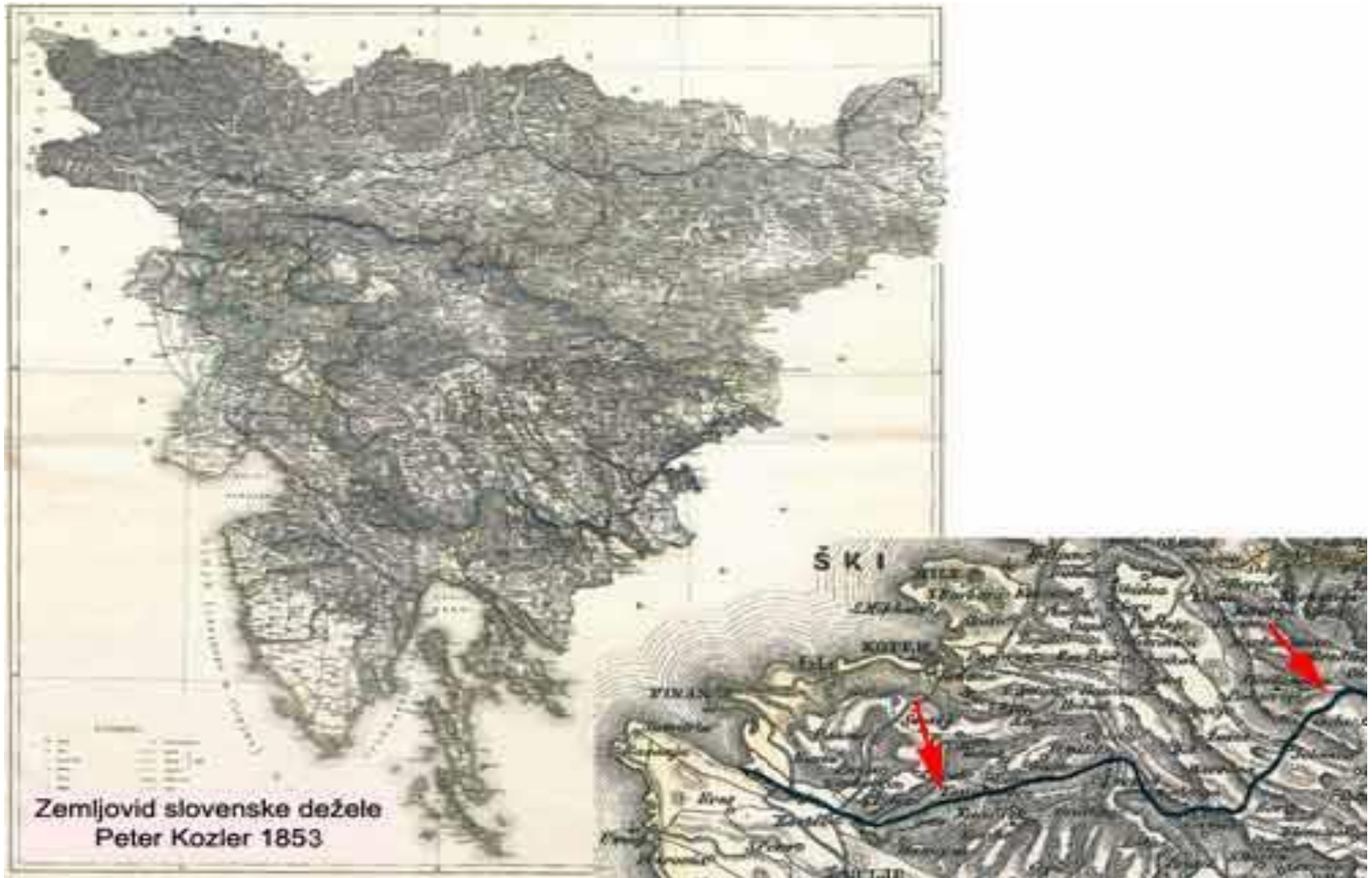

Avstro-Ogrska pred prvo svetovno vojno

Peter Kozler, zemljevid slovenskih dežel

TURSKI VPADI IN MODERNIZACIJA HB MONARHIJE

The Expansion of the Ottoman Empire

1300-1683

EUROPE

Siege of Vienna 1529
Battle of Vienna 1683

Belgrade 1521

Sofia 1382

Black Sea

Constantinople 1453

Present-day Turkey

Caspian Sea

Algiers 1517-25

Tunis 1574

Mediterranean Sea

Tripoli 1551

Cairo 1517

Jerusalem

Damascus 1516

Baghdad 1534

Persian Gulf

- 1300
- 1300-1359
- 1359-1451
- 1451-1481
- 1512-1520
- 1520-1566
- 1566-1683

Maximum extension of the Empire (1683)

AFRICA

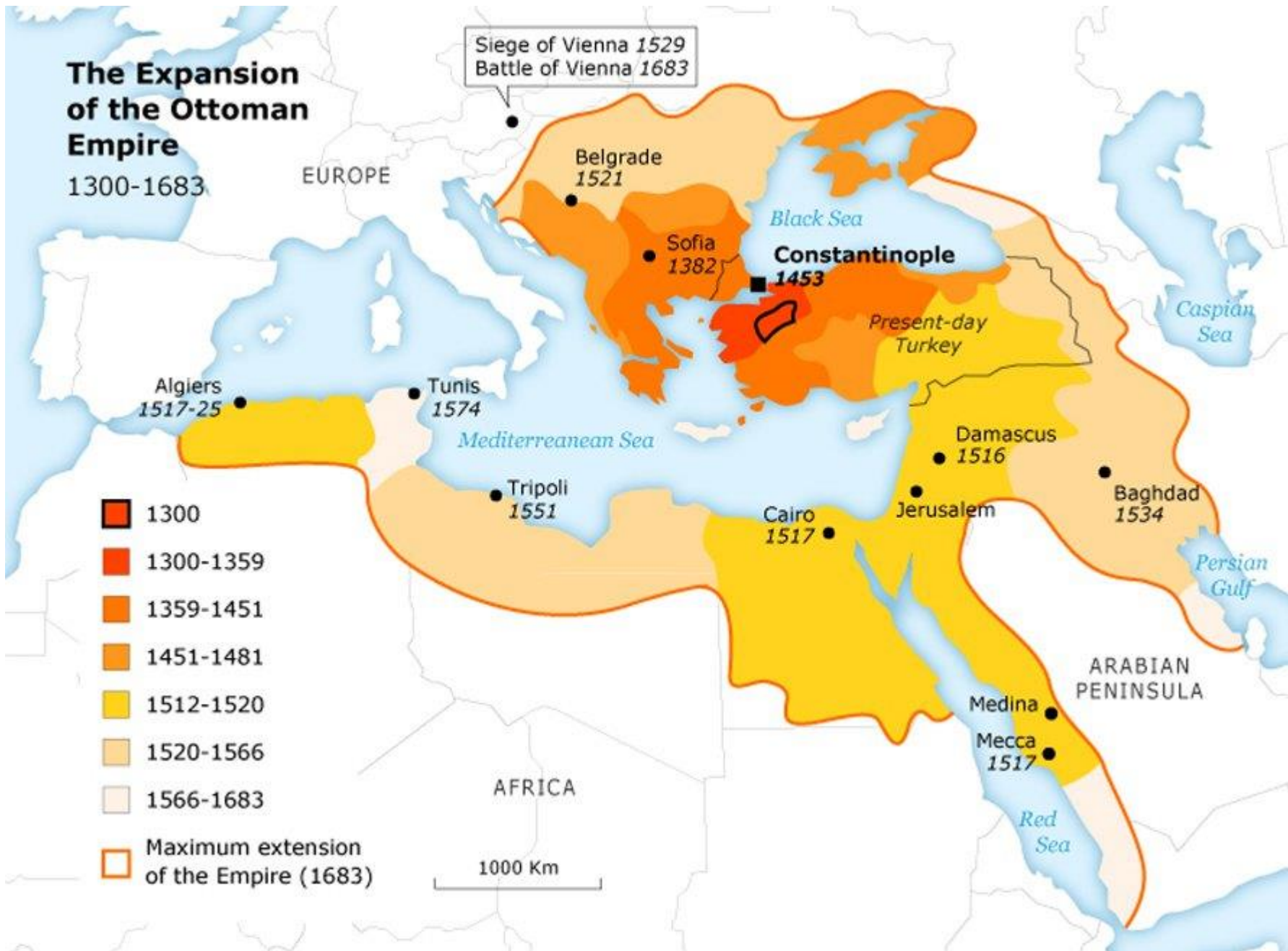
1000 Km

ARABIAN PENINSULA

Medina

Mecca 1517

Red Sea

TURSKI VPADI (14.- 16. in 17. stol.)

Evropa je zelo trpela, ker je vsak gledal na svoje interese (kot danes) in ni bilo enotne vojske (kot v Turčiji), so Turki prodrli do Dunaja in Budimpešte. Turški fevdi niso bili dedni.

- Z osvojitvijo Konstantinopla /Carigrada, 1453, Turki prodirajo na Balkan, ki so ga zavzeli v 14 in 15. stol., na slovensko so vpadali 250 let. Šele ob koncu 16. stol. evropska vojska prvič premaga turško, Turki so še 1683 zadnjič oblegali Dunaj.

-1389 bitka na Kosovem polju, (premagajo Srbe), bitka pri Nikopolju 1396 (Bolgarija), 1463 Bosna, premagajo evropsko vojsko, ki jo vodijo celjski grofje.

-1521 pade Beograd, srbski dvor na pomoč Ogr, (Madž)
1526 Hrvatje ostanejo brez plemstva v bitkah in prosijo Habsb.
1593 bitka pri Sisku, (Hrv.), krščanska vojska premaga Turke,
1695 mir s Turki, Hrvaška se osvobodi.
Balkan ostane pod Turki do konca 19. stoletja.

Bitka pri Sisku 1593 - YouTube

Turški imperij

Vpadi Turkov na Slovensko:

<http://www.promin.si/svetovanje/>

- **Prva faza** vpadov, začetek 15. stol. 1408-1415
- **Druga faza** vpadov, 15. stol, 1469-1483, najhujša pustošenja Turkov. Ropanja, janičarji...
- **Tretja faza**, 16. stol, 1520-1532 v času sultana Sulejmana II. Veličastnega

Turki so skozi Slovenijo v vpadih tudi večkrat letno pustošili. Hujših je bilo 45 plenjenj.

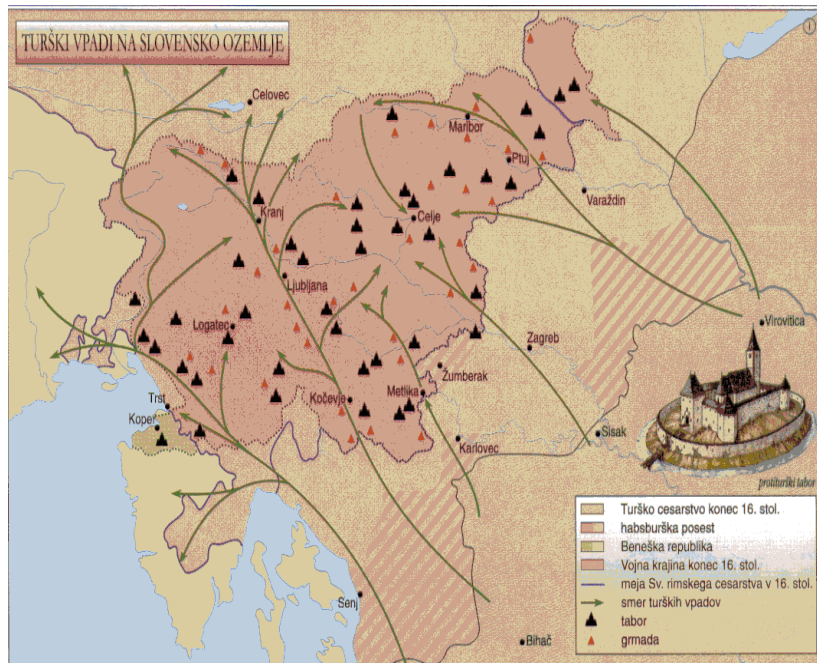
Cilj Turkov: hoteli zasesti **Dunaj**, ki so ga oblegali zadnjič :**1683**.

Obramba pred Turki

- **Fevdalci** na gradovih
- **Meščani** so gradili obzidja, ([Dubr](#)).
- **Kmetje** so se skrivali v taborih, jamah... (50 imen Tabor v RS).
- **Kmetje najbolj prizadeti** zaradi vpadov, fevdalci so zaradi **stroškov obrambe** povečevali dajatve, zato so bili kasneje kmečki upori. [Tolminski punt, youtube](#)

Obramba: Vojna krajina (v Evropi je bilo več vojnih krajin), je sistem utrdb med Varaždinom in Karlovcem za obrambo RNC. Utrdbe tudi ob Savi, na Madžarskem. **Uskoki**- prebegi so bili Srbi, ki so se v Sloveniji naselili v Beli krajini v 16. stol. in na Hrvaškem, (**Knin – vojna 1994**), tudi na Madž. v 16. stol. skrbeli za obrambo, (živi zid), niso plačevali **davkov**. Tlačanom se davki v času turških vpadov povišajo- **kmečki upori**.

1500

Posledice turških vpadov

- Turki so bili uspešni, ker ni bilo dedovanja posesti, muslimani so plačevali nižji davek, harač, ni bilo glavarine, dostop do boljših služb, zato islam sprejemajo tudi prostovoljno na Balkanu.
- 250 let vpadali v slovenski prostor, izginilo 100.000 ljudi
- Poboji, sužnost, materialna škoda, pustote...
- Višji davki- kasneje zaradi davkov kmečki upori,
- Migracije po Balkanu, Srboi na Hrv in BiH...
- Obdavčenje tudi plemstva in duhovščine (v obliki konjenikov, pešcev)
- Tudi kmetje so se izurili v vojaških veščinah, nastopili proti fevdalcem.
- **Zanimivosti: Bežigrad, (med obleganjem Lj se je tam utaboril turški beg. Zaradi Turkov so odkrili Ameriko.**

Palmanova, primer obzidja

Humanizem in renesansa, 16. stol.

- *To je bil čas odkritij, ki so imela (za 1% ljudi) globoke posledice v človekovem mišljenju in predstavah. Človek je odkril svet, vesolje in lastno telo.« Bog „gre“ v ozadje, Cerkev reagira z inkvizicijo in strogo nasprotuje novim idejam. Evropa ostaja v srednjem veku.*
- **V središču zanimanja sta bila človek in vesolje, narava.**
- **V času humanizma (Italija) se je spremenil pogled ljudi na človeka, družbo, znanje, vzgojo in izobraževanje.**
- **Ivan Gutenberg (Strasbourg) je izumil tisk.**
- **Italijanske meščanske družine so denarno podpirale umetnike, zato so v Italiji nastala čudovita renesančna umetniška dela.**
- **Katoliška cerkev v Evropi pomembna institucija, zahteve po reformi v Cerkvi na prehodu v 15. stoletje vse glasnejše, Cerkev se spremembam močno upira.**

POSLEDICE GEOGRAFSKIH ODKRITIJ, učb. str .60

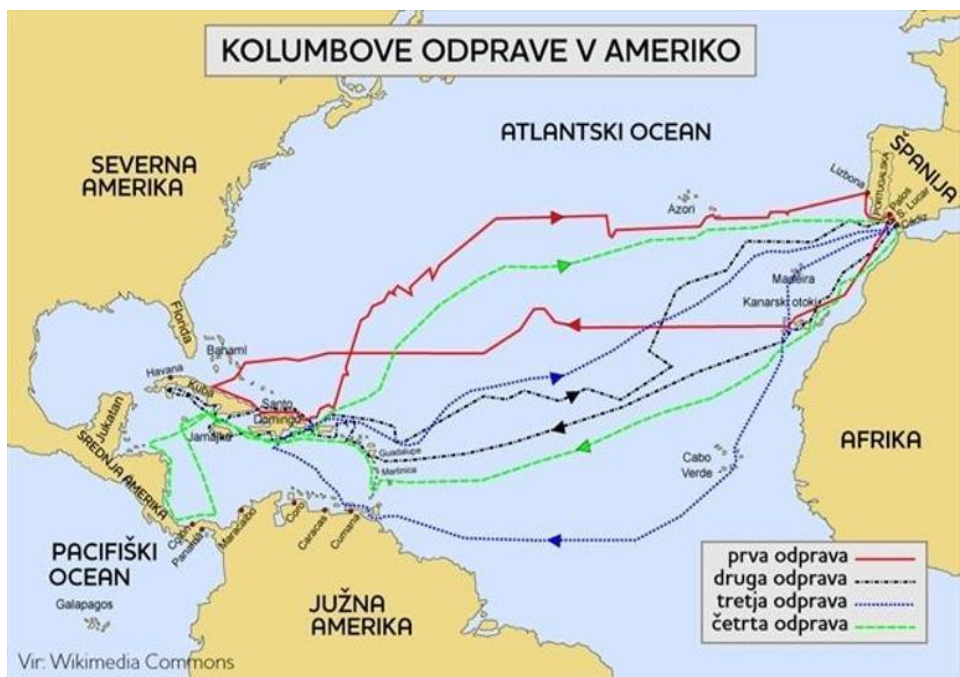

? konkvistadorji
? misijonarji
? svetovna trgovina
? trgovina s sužnji

- posledice geografskih odkritij za staroselce in Evropejce,
- Katere dobrine sta izmenjala Stari in Novi Svet,
- > Ali znaš razložiti pojma Stari in Novi svet,
- > opiši delo misijonarjev,
- > pojasni vzroke za pojav trgovine s sužnji in vzroke za njeno razširitev,
- > Razmisli o spremembah, ki so jih v gospodarstvo vnesla geografska odkritja

Kam je Kolumb prispel? Haiti, Kuba, Dominikanska Ali prepoznaš plod?

Kakšen je bil odnos Evropejcev ameriških staroselcev

**Hernando
Cortez
Azteki**

Usoda staroselcev in posledice evropskih posegov v čezmorske dežele

- pokristjanjevanje - misionarji
- zaplenjeno bogastvo, uničenje kulture – KONKVISTADORJI (Pizzaro, Cortez) → iztrebljanje → propad predkolumbovskih kultur
- zasužnjenje
- siljenje k težkemu delu v rudnikih in poljih
- bolezni (tifus, ošpice, gripa...); iz Amerike sifilis
- Evropejci so upore Indijancev zadušili imeli so jih za manjvredne,
- Izmenjava kulturnih rastlin in živali

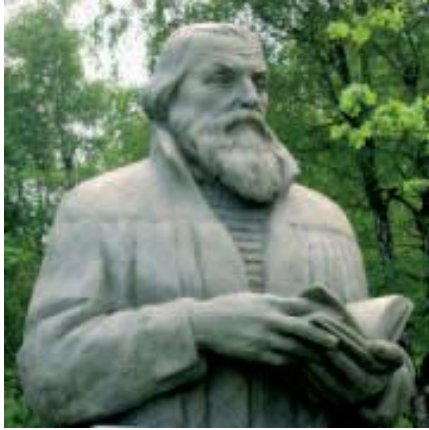
**Francisco Pissaro
Inki**

Posledice geografskih odkritij za Evropo

- selitve ljudi v novo odkrite dežele
  - mešanje prebivalstva (mestici, mulati)
  - upali so na bogastvo
  - številne nove dobrine, menjava blaga, živali...
- nova središča trgovine: na zahodni obali Evrope (pristanišča)→Sredozemlje izgubi pomen→ **Španija in Portugalska najpomembnejši gospodarski in politični velesili** → od 1600 pa Ang, Fr, ,Nizozemska
- Evropa precej obogati →kapitalizem, manufakture, banke, **borze** (1. v Antwerpnu), **delnice**...vzpon meščanstva in propad plemstva.
- **Inflacija** - razvrednotenje vrednosti denarja (zaradi pritoka zlata in srebra; propad plemičev)

REFORMACIJA in PROTESTANTIZEM

MARTIN LUTER USTANOVITELJ
PROTESTANTSKE CERKVE.

CERKEV IN DUHOVNIKI
ČLOVEKA NE MOREJO
PRISILITI V VEROVANJE.

ČLOVEK MORA SAM VERJETI
V DUHOVNOST, VERO.

VERA JE TISTA, KI
POMAGA LJUDEM.

Reformacija v 16. stol.

(danes bi bil to džihad)

- (1517 Martin Luter predstavi svojih 95 tez- v latinščini, v katerih kritizira Cerkev, odpustki, nemoralo duhovščine..)
- Papež je vladal imperiju, večjemu od rimskega imperija.
- Najstrašnejša je bila freska poslednje sodbe, (pekel, nebesa in vice = čakalnica“, kjer se lahko odkupiš.
- „Kakor hitro novčič prileti, tako hitro duša vice zapusti“
- Reformacija se je hitro širila s študenti, trgovci, vojaki, rudarji, dobivala vse več privržencev med plemstvom, meščanstvom, duhovščino.
- 1521 ga papež izobči iz Cerkve. Luteranstvo je za RKC krivoverstvo.
- **1550 Katekizem in Abecednik, 1564 Cerkovna ordninga-Cerkveni red, 1584 Prevod Biblije**, zahteve: **šolstvo** v vsaki župniji, slovenski jezik, šola tudi za deklice. Narodno samozavedanje in oblikovan je narodov, Slovenci, Nemci....

Reformacija in protireformacija

- 16. stol.= **reformacija**, gibanje za **reforme v RK Cerkvi**.
- (kritizirajo bogato, nemoralno duhovniško življenje, odpustki, odmik od nauka krščanstva,) Martin Luter, 95 tez v Nemčiji.
- **Zahteve po tem, da verniki sami berejo Sveto pismo-** zahteve po **prevedeni bibliji, šolah**, v vsaki župniji, šole za **deklice ...**
- **Luteranstvo** =reformacija (manj denarja za cerkev, sledijo mu **meščani, kmetje, plemstvo, študent, vojaki, tudi duhovščina**= vidijo koristi od novega nauka=nižji davki).
- V 10 letih ½ RNC protestantskega. Cerkev izvaja protireformacijo, vsako kritiko vidi kot krivoverstvo. Lutra izobčijo.
- Začne se konflikt, (**protireformacija**) nasilje med rimokatoliško cerkvijo in protestanti in **30 -letna vojna (1618-1648)**, ki opustoši in razdeli Evropo na rimokatoliško in protestantsko.

- Začne se konflikt, (protireformacija) nasilje med rimokatoliško cerkvijo in protestanti in 30 -letna vojna (1618-1648), ki opustoši in deli Evropo.
- Protireformacija je kot džihad danes v islamskem svetu, verski fundamentalizem, sveta vojna, pokoli, nasilje, prisilno odpovedovanje protestantizmu.
- Škof Hren protireformator, požiga protestantske cerkve, izkopat pokopane protestante iz posvečenih pokopališč... II. razkol slo. naroda
- Nov verski zemljevid Evrope: protestantje, rimokatoliki.

Rimokatolištvo

Ne sprejema drugačnosti, celibat,

Za denar (bogati si privoščijo, grehi pobrišejo), afere se prikrijejo, Cerkev nezmotljiva

Bogaboječnost, strah pred bogom, krivda, pekel –nebesa: proti splavu, kontracepciji

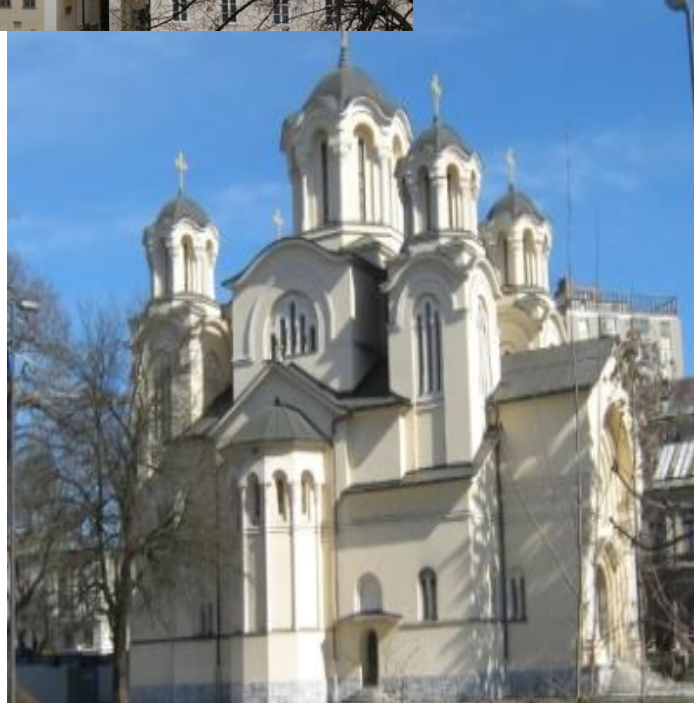
Protestantje (luterani) 500 let

Raznolikost bogati, družina se načrtuje

Proti denarju, odrešenja se ne da kupiti, preproste cerkve, Jezus kot drugi otroci

Protestantizem gre k človeku, načrtujejo manj številčne družine.

Katoliška pravoslavna, protestantska kev

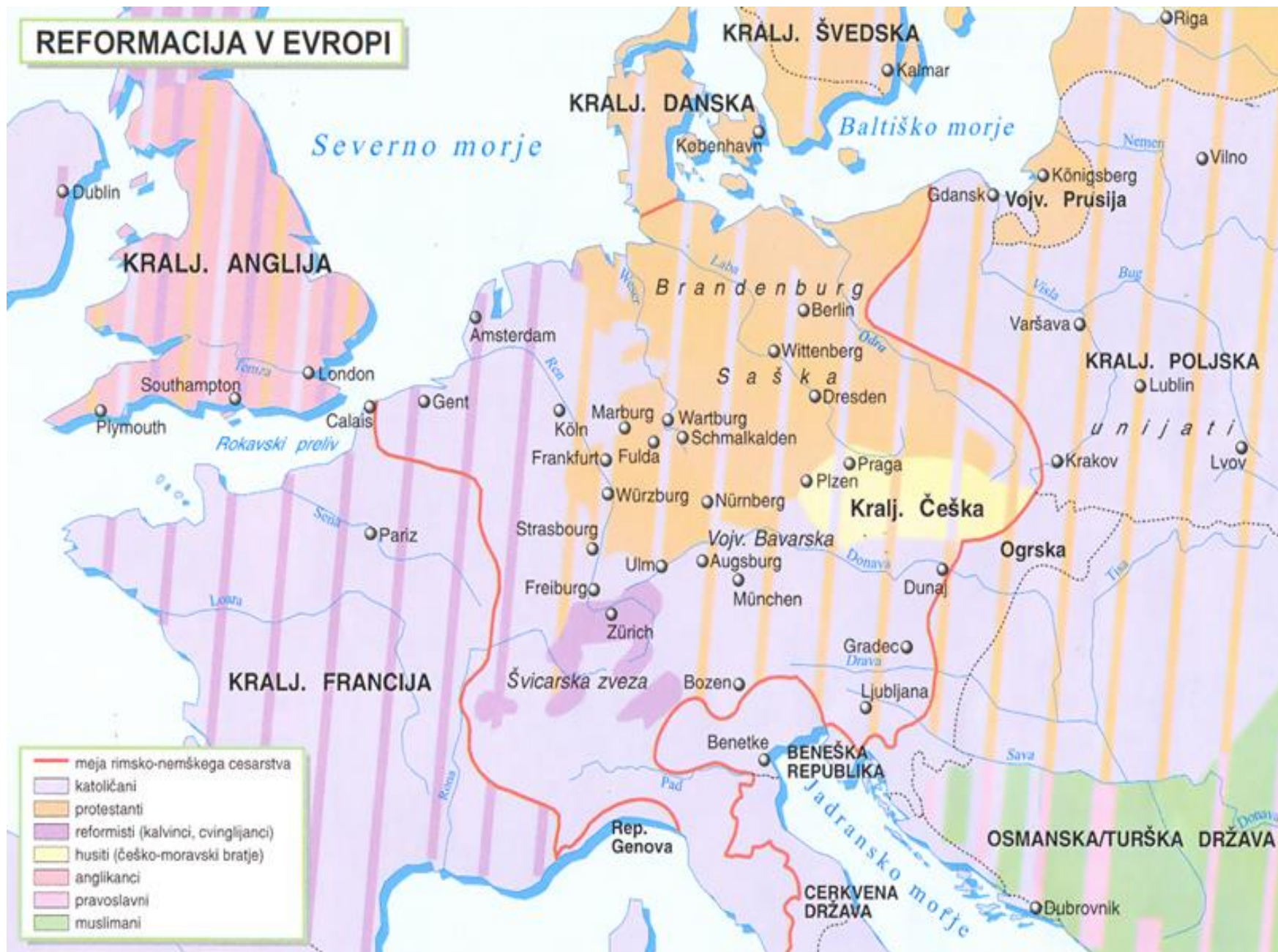

Drugi pomembnejši slovenski reformatorji

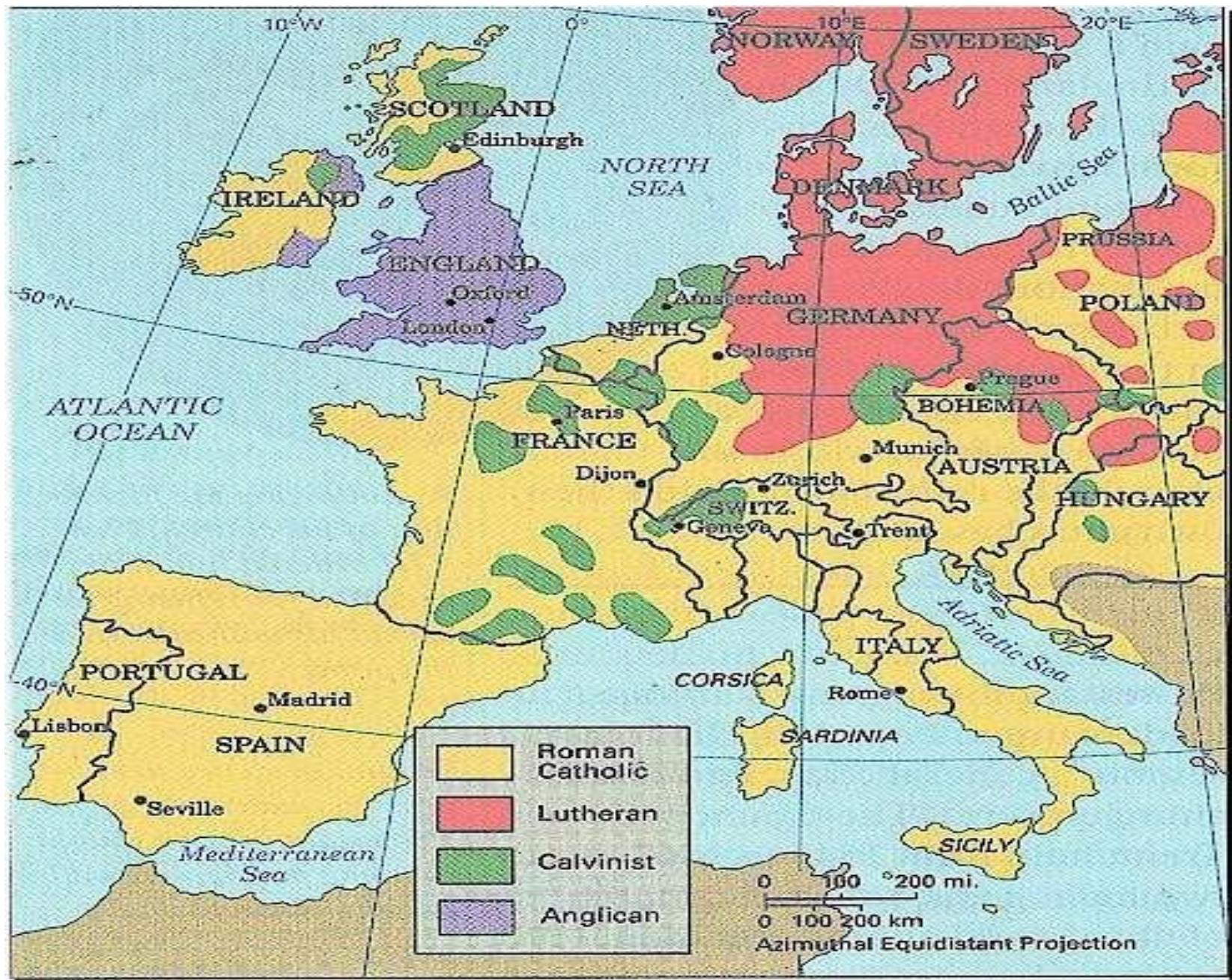
- Adam Bohorič, 1584 prva slovenska slovnica, Zimske urice
- 1575 Janž Mandelc prva tiskarna v Lj.
- **Dan reformacije: 31.10.** (Ko je Luter pribil 95. tez na vrata cerkve)
- **Protireformacija:-** 17. stoletje
- Uničujejo protestantske knjige, pobijajo protestante, ljudi ponovno spreobračajo v rimo-katoliško vero. To povzroči **verske vojne** (med katoliki in protestanti v 17.stol).

REFORMACIJA V EVROPI

- meja rimsko-nemškega cesarstva
- katoličani
- protestanti
- reformisti (kalvinci, cvinglijanci)
- husiti (češko-moravski bratje)
- anglikanci
- pravoslavni
- muslimani

Reforme M. Terezije in Jožefa II.

- 1683 Turke premagajo pred Dunajem. (poljski kralj Sobieski, 18.000 konjenikov) Nov čas za Habsburžane in Dunaj.
- Oba, (on bolj), sta bila razsvetljena absolutista, 1740-1780, 1790
- Habsburžani so v 17. stol. povezali vse dežele v nedeljivo celoto, Marija Terezija pa je spoznala, da ima **neučinkovito upravo, vojsko, nepismeno prebivalstvo in prazno državno blagajno**. Bila je stroga, pragmatična, razsvetlj. Njene reforme:
- **Finančne, davčne in sodne reforme**: popis prebivalstva, katastrske knjige, zemljiškim gospodom so zmanjšali sodne pravice nad podložniki, odprava osebne odvisnosti podložnikov, poenotili zakone, ukinili mučenje in čarovniške procese.
- **Gospodarstvo, obrt, promet**, velika skrb cestam, poštni promet...zmanjšanje kmečke tlake in omejitev tlake

Schönbrun in Hofburg na Dunaju

- Marija Terezija je bila [nadvojvodinja Avstrije](#) (1740), kraljica [Ogrske](#) (1741) in [Češke](#) (1743) ter edina ženska vladarica habsburških dednih dežel, s cesarskim kronanjem svojega moža [Franca I. Štefana](#) pa je postala tudi [cesarica Svetega rimskega cesarstva](#). S štirideset letnim vladanjem je pričela, pri 23 letih, ko je oktobra 1740 umrl njen oče [Karel VI, na lovu se je najedel strupenih gob...](#) (vsi moški potomci so umrli, le 2 hčeri, bolešno želi sina, njegovo ženo pitali do bolesterne debelosti, alkohol,
- V zakonu s Francem I. Štefanom je imela šestnajst otrok, od tega je bilo 11 deklet, 10 od teh pa se je imenovalo Marija. Najmlajša med njimi je bila [Marija Antonija](#), ki so jo obljubili v zakon Ludviku, nasledniku [francoskega](#) kralja, ki je pozneje postal kralj [Ludvik XVI.](#), Mariji Antoniji pa so Francozi tudi spremenili drugo ime v danes bolj znano Marijo Antoinetto. Dala je zgraditi Schonbrun, 1500 sob, tja so se preselili 1746. Ker jo je mož varal, je ustanovila čednostno komisijo in izgnala 3000 prostitutk z Dunaja. Zadnjih 15 let vladala skupaj s sinom, Jožefom II. Ta se poroči z italijansko princeso, ki se kmalu zaljubi v njegovo sestro in kmalu umre zaradi ošpic. Jožef II. ustanovi Prater, parke, gradi Dunaj naprej. Izumil krsto za večkratne pogrebe, ki jo je moral umakniti.

- **Reforme vojske:** uvedba obveznega služenja vojske 30 let, kasneje na 7 let,
- **Šolska reforma,** 1774 trivialke, (3 letne), glavne šole (OŠ), učbeniki v narodnih jezikih, reforma zaživela 100 let kasneje. („misli kot filozof, piši kot kmet“)
- **Verske reforme,** Jožef II. uzakonil svobodo veroizpovedi, omogočil protestantom, judom dostop do državnih služb, ukinil vse samostane, ki se niso ukvarjali s socialno, karitativno ali šolsko dejavnostjo.

Francoska revolucija 1789

Upor rumenih jopičev v Parizu 2018

Koliko se je spremenilo?

- **1789**
- Nesposobnost in razkošno življenje francoskega kralja, dolgovi države
- **Nepravična delitev** francoske družbe na **privilegirana** stanova z (**duhovščina in plemstvo**) vsemi pravicami (24. mio. preživlja dvor 200.000 plemičev in duhovnikov)
- **Tretji stan** meščani, kmetje, delavci brez vseh pravic, plačujejo **davke**, umirajo od lakote, kolere, niso osebno svobodni, sproži kmečke upore....
- **Zavzemajo se za razsvetljenske ideje: svoboda, enakost, bratstvo. Odprava fevdalizma.**
- **Ljudstvo je temelj oblasti, začetek demokracije, zaton moči Cerkev.**
- **Zapisano: „Vsi ljudje so rojeni enaki in imajo enake možnosti.“**
- **2018**
- V Franciji se od novembra 2018 vrstijo protesti rumenih jopičev (**delavci, mladi, upokojniki, ljudje „stran od pariških elit“..**) zaradi **povečevanja družbene neenakosti.**
- Gibanje se je začelo v Parizu v zaradi povišanja cen goriva, 23%, najemnin, nato pa preraslo v upor proti vladnim politikam in **visokimi davki** in življenj. stroški
- Želijo strmoglaviti vlado.
- Izgredi in nasilje.
- Gibanje podpira 55 % Fr.

Upor rumenih jopičev v Parizu 2018

- V Franciji se od novembra 2018 vrstijo protesti rumenih jopičev zaradi povečevanje **družbene neenakosti**.
- Gibanje se je začelo v znak protesta zaradi povišanja cen goriva, nato pa preraslo v upor proti **vladnim politikam in visokimi življenjskimi stroški**.

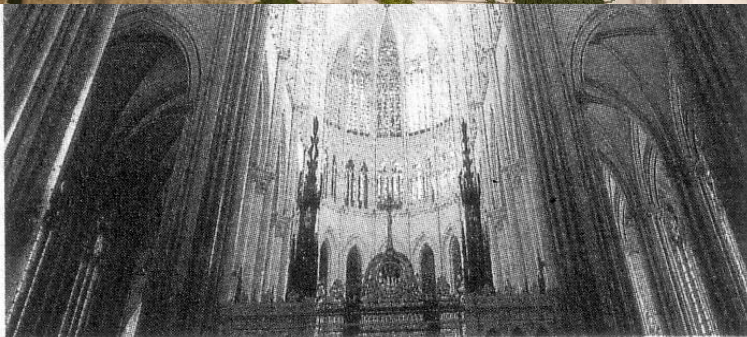
Žiče

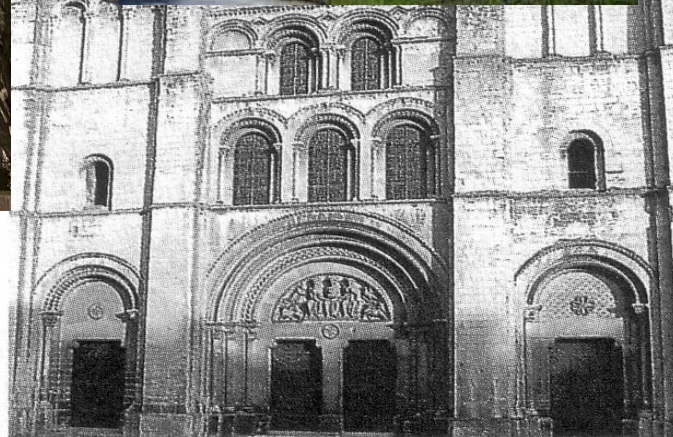
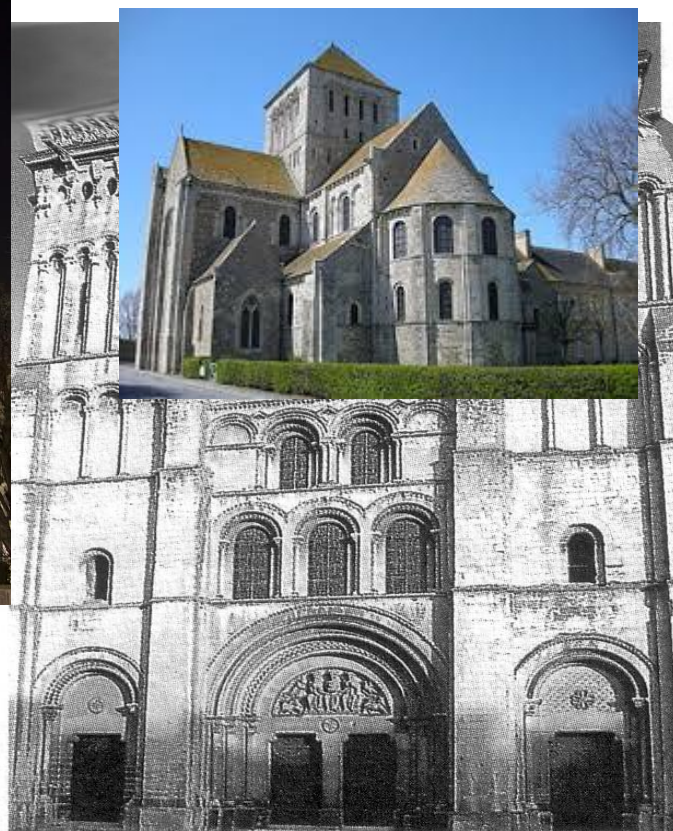
Jurklošter

Gradbeni srednjeveški slogi

gotika

romanika

Povzetek: Evropa se spreminja

- V 14. stol. so **Turki** pretrgali poti v Indijo in **pomorščaki** so odkrivali nove poti.
- 1492 je K. Kolumb odkril Ameriko, (začetki globalizacije)
- Magellan je prvi obplul svet, 1519.
- V Italiji se je razvil **humanizem**, (preučevanje človeka) in **renesansa**, (preporod družbe).
- Zaradi razvoja **trgovine** se je na NL, VB, Fr, Nem. krepilo **meščanstvo**, mesta- trgovci, obrtniki so imeli **denar in vpliv**.
- V 18. stol.= **absolutizem**, ko ima vladar popolno in neomejeno oblast.
- **Razsvetljenci** govorijo o enakosti, človeku in delitvi oblasti
- **Francoska revolucija** 1789 odpravi fevdalizem, zapiše nova načela o enakosti vseh ljudi pred zakonom, svobodi govora...
- Prihod Napoleona, zakonik 2000 členov.

KAKO JE FRANCOŠKA REVOLUCIJA ODMEVALA V SLOVENSКИH DEŽELAH

Slovenci imamo postavljen spomenik francoski revoluciji.
Od kod nam navdušenje nad dogajanjem v Franciji?

“Potrebujem enoten evropski zakon, eno evropsko kasacijsko sodišče, enoten denar, enotno mero za težo in za vse drugo, potrebujem iste zakone za vso Evropo. Iz vseh narodov hočem narediti enega samega”
Napoleon

*Napoleon reče:
Ilirija vstan’!
Ustaja, izdiha:
Kdo kliče na dan?*

*Duh stopa v Slovence
Napoleonov, en zarod
poganja prerôjen, ves nov.*

*Iz pesmi Valentina Vodnika
Ilirija oživljena*

ILIRSKE PROVINCE

1809-1813

Napoleon je po zmagi nad Avstrijo na delu **našega** in hrvaškega ozemlja ustanovil Ilirske province. **Avstriji** je s tem **odvzel dostop do morja**, Francija pa je bila bolje povezana s turškimi deželami.

V učbeniku na strani 79 si oglej zemljevid Ilirskih provinc.

- Katere slovenske dežele so obsegale Ilirske province?
- Katere druge dežele so še obsegale?
- Katera slovenska dežela ni bila vključena v Ilirske province?
- S katerimi državami so Ilirske province mejile?
- Kaj so bili glavni vzroki, da je Napoleon ustanovil Ilirske province.

Obsegale so J Tirolsko, Istro, Goriško, Kranjsko, Dalmacijo in Hrvaško na desnem bregu Save.

Glavno mesto je bila Ljubljana, na čelu je bil maršal Marmont.

ILIRSKÉ PROVINCE

<https://www.youtube.com/watch?v=5ty-1HFbBjk>

- 1804 se je Napoleon razglasil za cesarja, začel je osvajati Evropske države.
- 1806 je Napoleon razglasil **celinsko zaporo** in vsem evr. državam prepovedal trgovati z **VB**.
- 1809 je Napoleon premagal Habsburžane, **ukinil RNC**
- In **ustanovil Ilirske province 1809 - 1813**
- To so bile posebna upravna enota francoskega cesarstva, namen Avstrijo odrezati od morja, ohraniti pa trgovsko pot z „vzhodom“. Obsegale so:
  - - Koroška – Kranjska - Goriška - Istra
  - - Hrvaška - Dalmacija - Vojna krajina
- **glavno mesto: Ljubljana**
- 1,5 milijona prebivalcev.

EUROPE IN 1812

- French Empire in 1804
- French territorial acquisitions after 1804
- States dependent on Napoleon
- Territory lost to allies before Napoleon's Russian Campaign in 1812
- Confederation of the Rhine in 1812
- Continental system since 1806/1807

Dunajski kongres 1814-15

<https://www.youtube.com/watch?v=Vlrjce97HXE&t=239s>

- Po zlomu Napoleona 1814 na Dunaju države zmagovalke (Avstrija, Rusija, Prusija, VB) s knezom Metternichom poskrbijo, da:
- Preprečijo liberalne, napredne francoske (meščanske) ideje in uveljavijo, da prevlada konzervativna politika.
- V Evropi ostane fevdalizem in privileg. plemstva do 1848. Plemstvo privilegije nazaj.
- Stroga cenzura, nadzorujejo, če se kaj piše, govori proti plemstvu, Cerkvi. Evropa tudi v 1/2. 19. stol. ostane fevdalna. Meščanske zahteve (parlament) ne pridejo v poštev.

**KAKO JE DUNAJSKI KONGRES PREUREDIL
EVROPO** Učb. str 88-90

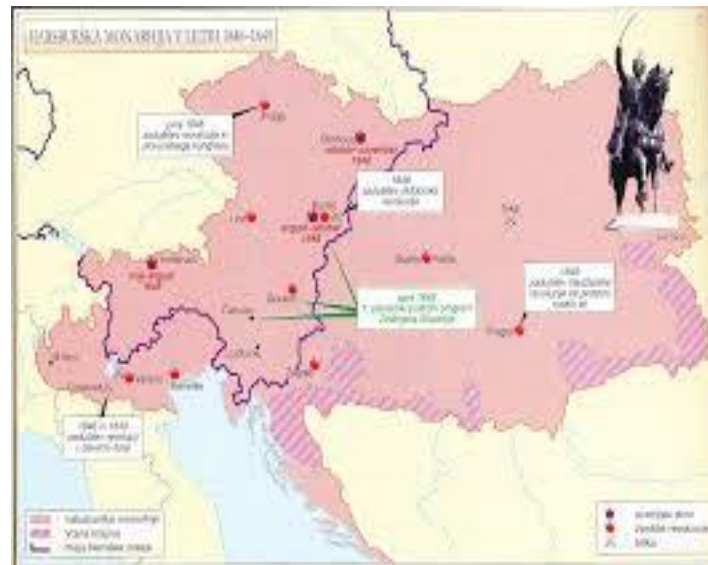
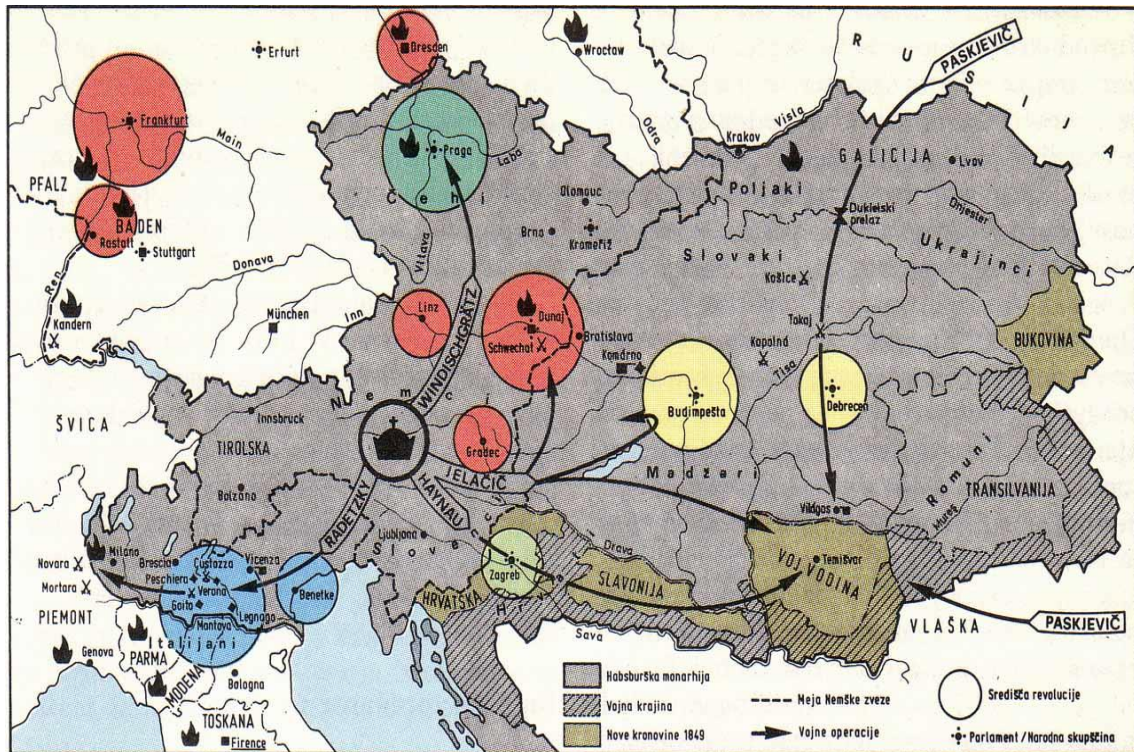

Val revolucij v Evropi 1848 in konec fevdalizma

pomlad narodov

<https://www.youtube.com/watch?v=vHLWQnaAQfs>

- **1. Evropski vladarji** so do sredine 19. stol. (1848) skušali ohraniti obstoječe razmere, njim v korist, fevdalizem, privilegije, oblast.
- 2. Nezadovoljno je bilo **meščanstvo**, ki je plačevalo davke, razvijalo kapitalizem in zahtevalo več oblasti, parlament. Borili so se proti absolutizmu vladarjev. Podpirali so jih **študentje**.
- **3. Delavci** so zahtevali boljše **delovne pogoje**, (delali so 14-16 ur)
- **4. Kmetje** so zahtevali **odpravo fevdalizma, tlake**. (lastniki zemlje)
- 5. Zaradi slabih letin, lakote **marca 1848 izbruhne val revolucij**, kmetje požigali gradove, urbarje, napadali plemstvo...
- **Jeseni 1848 sprejmejo zemljiško odvezo**, konec je fevdalizma, (razen v Rusiji in Turčiji). Kmet postane **osebno svoboden**, vendar se še dolgo ne izkoplje iz revščine. **Izseljevanje** iz Evrope.
- **6. Nacionalna gibanja, Narodi** (skoraj vsi v Evropi) so postavljali svoje **narodne politične programe**. (lastna država, lasten jezik).

Slovenci in program Zedinjena Slovenija

- V revolucionarnem letu [1848](#) je nastal **prvi slovenski politični program** imenovan »[Zedinjena Slovenija](#)«, ki je zahteval združitev vseh 4 dežel, (K,Š, K, G) naseljenih s Slovenci, v eno deželo (Kraljevino) Slovenijo.
- **Ta** program je povsem uresničen po 150 letih, leta 1991. Zahteval je enakopravnost [slovenskega jezika](#) v javnosti.
- Podobno so zahtevali ostali slovanski narodi v Avstrijskem cesarstvu RNC.
- Jasno nasprotovali načrtovani vključitvi takratne Habsburške monarhije v [združeno Nemčijo](#).

Nastanek ZDA

- BOSTONSKA ČAJANKA- leta 1773 so v BOSTONU kolonialisti iz angleških ladij zmetali v morje čaj, še preden bi zanj plačali carino.
- Anglija se je odločila za vojaški obračun s kolonijami.
- Sprva so bili v bojih uspešnejši Angleži, kljub vojaškim neuspehom so angleške kolonije **4. julija 1776 sprejele DEKLARACIJO OB NEODVISNOSTI**. Kolonijam je vojaško pomagala tudi Francija in Španija, kasneje še Nizozemska.
- 1791 je bila v ustavo **dodana deklaracija o človekovih pravicah**.
- ZDA so predstavljale 1. MODERNO DRŽAVO NA SVETU, ki je nastala na idejah meščanstva in je bila **REPUBLIKA**.
- **V Evropi so tedaj bili stari režimi** (absolutizem) zlasti v Franciji, francoska revolucija 1789.
- 1. PREDSEDNIK ZDA – GEORGE WASHINGTON.

Združitev Italije 1871

- Italija je v 19. st. **neenotna, razbita na majhne države**, na sredi je močna **Papeška država, na jugu Neapeljsko kraljestvo, na severu Avstriji (Lombardija, Benečija)**.
- Italijansko narodno gibanje - **risorgimento** je imelo cilj združitve majhnih držav v **Združeno Italijo**, da bo močnejša in poiskala kolonije.
- Najmočnejša sila v Italiji je bil **Piemont, (Genova)**, gospodarsko razvit del.
- Pojavi se vprašanje ali bo Italija republika ali kraljevina?
- L. 1861 se je v **Torinu** zbral prvi parlament, (razen Benečije in papeža) **je že nastala Italija**.
- L. 1866 sta se spopadli **Prusija in Avstrija, Avstrija zgubi**, Italija gre na stran Prusije in dobi Benečijo.
- **1871** postane **Rim prestolnica**.

ITALIJA PRED ZDRUŽITVIJO

Velikonemški in malonemški koncept

Združitev Nemčije 1871

<https://www.youtube.com/watch?v=vHLWQnaAQfs>

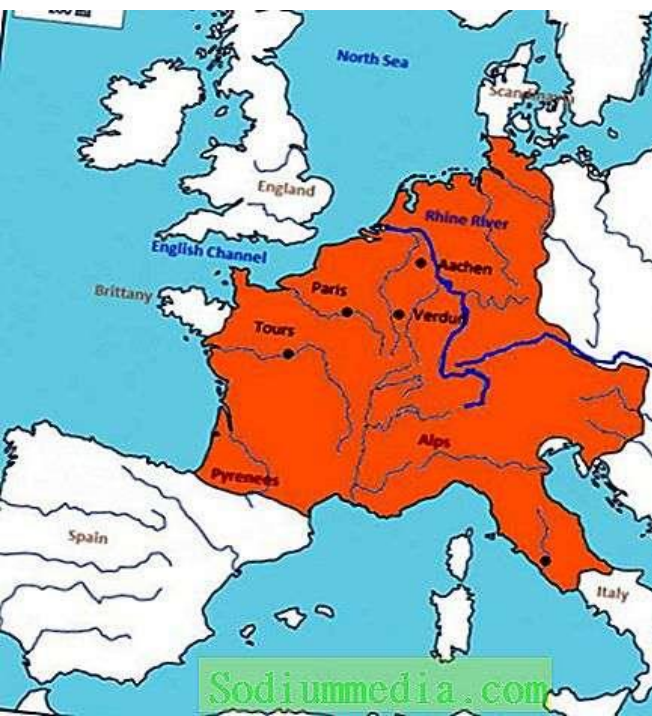
- Pruski kralj je želel z nekaterimi nemškimi knezi ustanoviti *nemško združitev* pod pruskim vodstvom in **izstopiti iz RNC**, ki je **bilo ukinjeno 1866 v Pragi**.
- **Avstrija** pa je v tej zvezi videla nevarnost, da izgubi svojo prevladujočo vlogo.
- Gospodarska rast **Prusije** je bila po 1850 osupljiva. Močno železniško omrežje, proizvodnja premoga narašča, jeklarska, kemična in vojaška industrija sta bili med bolj razvitimi na svetu.
- **Prusija je bila ustavna monarhija** (Avstrija neoabsolutistična).
- Nov prvi minister – **Otto von Bismarck**, je začel izvajati politiko združevanja **Nemčije okoli Prusije z izključitvijo Avstrije (zaradi Slovanov)**.
- **Avstrija** in **Prusija** se spopadeta 1866. **Zmaga Prusija**.
- **Avstrija** se mora **boriti na dveh frontah** (z Italijani in Prusi).
- **Prusi** pa Avstrijce premagajo.
- **Bismarck ustanovi Severnonemško zvezo**, ki ima liberalno ustavo in federativno ureditev (1867) – magnet za južnonemške države, ki se kmalu priključijo, 1870/71 je že nastala Nemčija (2. reich).
- Nemčija v 19. stol. najmočnejša država na celini. VB pa na svetu „(tovarna sveta)“.

RNC- Nemčija in rojstvo nacionalizmov

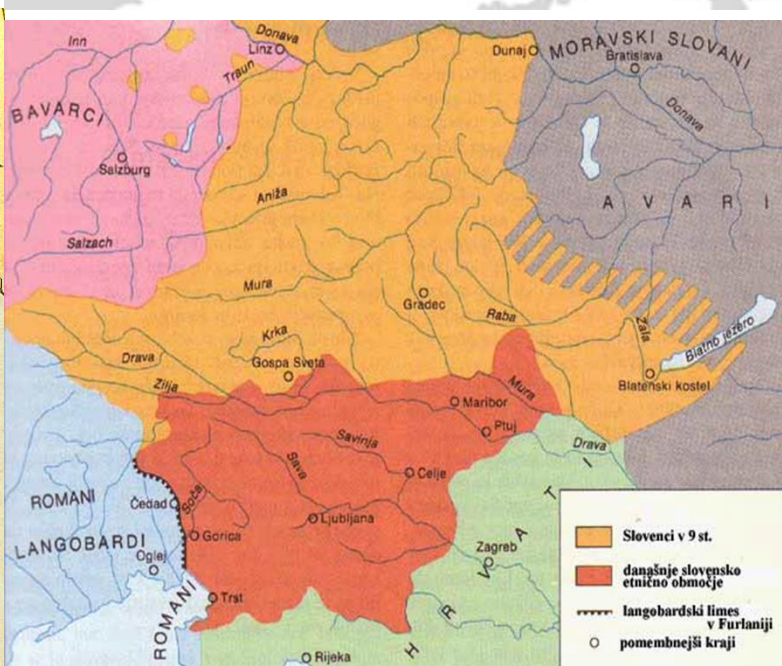

Evropa ob koncu 19. stol. (1878-1918)

Sodiummedia.com

- Slovenci v 9 st.
- današnje slovensko etnično območje
- langobardski limes v Furtaniji
- pomembnejši kraji

- Srbija i Crna Gora sa prelomljenima
- Srpska Bosna i Krajine
- Hrvatima
- Hrvatima prelomljena na sačinu BiH

Dualizem- nastanek AVSTRO-OGRSKE 1867 – 1918 (učb, 52)

- Od 1848 do 1916 je vladal Franc Jožef. („ničesar spreminjati“). To je vodilo v razpad monarhije.
- A-O je bila mnogonacionalna/mnogonarodna država.
- Po 1861 so se ponovno oglasili nenemški narodi in zahtevali preureditev države.
- Zaradi vojne s Prusijo 1866 je bila Avstrija izrinjena iz Nemške zveze, 1866 iz sev. Italije.
- 1867 so Madžari zahtevali neodvisnost in nastala je
- A-O. Ogrje je že Marija T. prosila za pomoč 1742, ko so jo napadli Prusi in Bavarci. Ogrje so ji dali vojskoo, 1867 so Madžari(Ogrska) so dosegli **dualizem**, dvojna monarhija, avstrijski del z Dunajem in madžarski del z Budimpešto. Cesar je še vedno na Dunaju, habsb.
- Slovenci smo še vedno ostali pod Avstrijskim delom v A-O do konca prve svetovne vojne.

Politično delovanje Slovencev se okrepi (učb, 54)

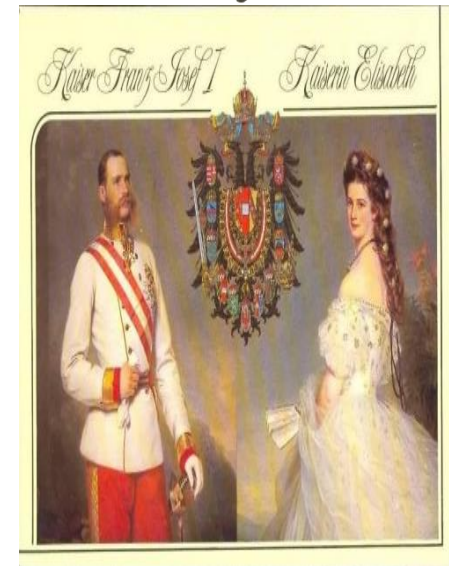
- Slovanski narodi v A-O (Čehi, Slovaki, Slovenci, Hrvati) so predlagali **trializem in federacijo**.
- Vendar se je pojavil problem jezika.
- Slovenski jezik se je govoril na kmetih.
- V mestih, uradih in šolah je bila nemščina. Univerza?
- **Krepi se politično delovanje Slovencev, čitalnice in tabori.**
- Meščani so se zbirali v čitalnicah, gledališčih, kmetje pa na taborih, zborovanjih na prostem, v nedeljo po maši in tam imeli govore, da smo tudi Slovenci narod, da zahtevamo svoj jezik, šole, univerzo in svojo državo. Okoli 1890.
- Vendar se razcepijo na liberalce in klerikalce.
- Krepijo se ideje o povezovanju južnoslovanskih narodov v monarhiji. Tako dočakamo v A-O prvo svetovno vojno, z manjšimi kulturnimi uspehi.

iz Habsburške monarhije je nastala

AVSTRO-OGRSKA

1867 - 1918

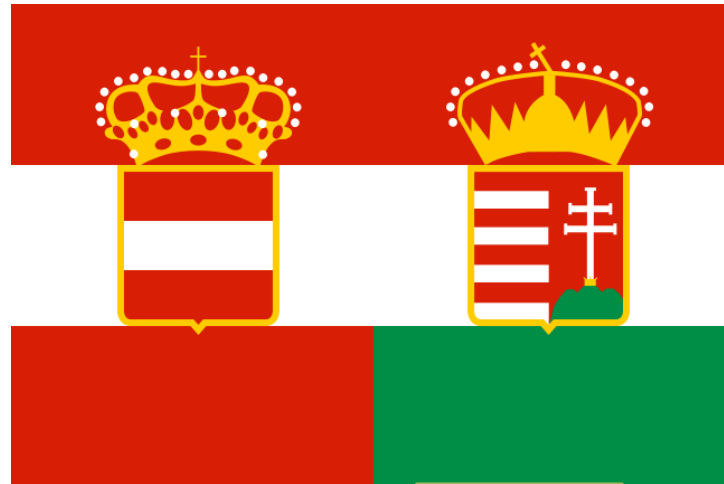
- Od 1848 do 1916 je vladal Franc Jožef. („ničesar spreminjati“). To je vodilo v razpad monarhije.
- A-O je bila mnogonacionalna/mnogonarodna država.
- Zaradi vojne s Prusijo 1866 je bila izrinjena iz Nemške zveze, 1866 iz sev. Italije. 1867 so Madžari zahtevali neodvisnost in nastala je A-O. Madžari (Ogrska) so dosegli **dualizem**.
- Slovanski narodi so predlagali **trializem in federacijo**.
- Vendar se je pojavil problem jezika.
- Slovenski jezik se je govoril na kmetih.
- V mestih, uradih in šolah je bila nemščina. Univerza?
- Krepi se **politično delovanje Slovencev, čitalnice in tabori**. Vendar se razcepijo na liberalce in klerikalce.
- Krepijo se ideje o povezovanju južnoslovanskih narodov v monarhiji.

1867 uveden dualizem- dvojna monarhija- nastane AVSTRO- OGRSKA, do 1918, ko je razpadla. Kateri narodi so živeli v A-O? navedi jih?

PARLAMENT

VLADA

SLOVENSKE DEŽELE

SKUPNO

AVSTRIJSKI CESAR
-OGRSKI KRALJ,
-VOJSKA
- DENAR
-ZUNANJA POLITIKA

PARLAMENT

VLADA

PREKMURJE

ITALIJA

BENEŠKI SLOVENC